

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Řízení o svéprávnosti

Michael Urban

Plzeň 2019

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Řízení o svéprávnosti“ vypracoval zcela samostatně, pouze za použití zdrojů níže uvedených.

V Plzni dne: _____

Michael Urban

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Miroslavu Hromadovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce a svojí rodině za podporu během celého studia.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Současná hmotněprávní úprava svéprávnosti a porovnání s předchozí úpravou	3
2. 1. Způsoby nabytí plné svéprávnosti	4
2. 1. 1. Nabytí plné svéprávnosti dosažením zletilosti.....	4
2. 1. 2. Nabytí plné svéprávnosti uzavřením manželství	5
2. 2. Úprava svéprávnosti nezletilých.....	6
2. 2. 1. Udělení souhlasu k určitému právnímu jednání.....	8
2. 2. 2. Udělení souhlasu k samostatnému provozování závodu nezletilému.....	9
2. 2. 3. Závislá práce nezletilých.....	11
2. 2. 4. Přiznání svéprávnosti (emancipace)	13
2. 3. Opatření mírnější povahy při narušení schopnosti právně jednat.....	14
2. 4. Hmotněprávní úprava omezení svéprávnosti.....	18
2. 5. Přejícná a závěrečná ustanovení	21
3. Procesní úprava omezení svéprávnosti.....	22
3. 1. Řízení nesporná	22
3. 2. Zákon o zvláštních řízeních soudních, systematika zákona	23
3. 3. Věcná a místní příslušnost, zahájení řízení.....	26
3. 4. Zahájení řízení	28
3. 5. Účastníci řízení	32
3. 5. 1. Státní zastupitelství	34
3. 6. Zastoupení účastníka	34
3. 7. Jiný soudní rok.....	36
3. 8. Řízení před soudem	37
3. 9. Posouzení mírnějších opatření	41

3. 10. Rozhodnutí.....	42
3. 11. Zrušení rozhodnutí.....	46
3. 12. Náklady řízení, náhrada nákladů řízení	47
4. Závěr.....	50
Resumé	52
Použité zdroje	54

1. Úvod

Duševní nemoci jsou souputníky lidstva po celou jeho dlouhou cestu historií. Není tedy překvapením, že v průběhu celé historie lidstvo řešilo otázku, jak s lidmi, kteří jsou stíženi duševní chorobou jednat a nakládat. Tuto otázku řeší dnes a bude ji zcela nepochybně řešit i v budoucnu. V průběhu historie tedy najdeme celou plejádu právních institutů, které se zabývají právě touto materií. Pro příklad vývoje této právní úpravy nemusíme chodit vůbec daleko. Přijetím „nového“ občanského zákoníku se celá řada právních institutů dočkala poměrně revolučních změn. Nejinak tomu bylo v případě svéprávnosti, a to jak v rovině hmotněprávní, tak rovině procesněprávní.

I přes rozporuplné reakce odborné veřejnosti na celkovou novou úpravu soukromého práva ji lze alespoň v případě svéprávnosti a jejího posuzování brát v určitých ohledech pozitivně. Jedním z největších pozitiv je to, že nově nelze svéprávnosti zbavit. Bezpochyby se jedná o bezprostřední reakci zákonodárce na situaci, která zcela běžně nastávala za účinnosti předchozí právní úpravy, kdy bylo soudem rozhodováno o úplném zbavení způsobilosti k právním úkonům. V takovém případě bylo jakékoliv právní jednání dotyčného neplatné. Nemohl si tedy ani samostatně zakoupit v samoobsluze potraviny.

Pouze pro ilustraci - za účinnosti předchozí právní úpravy v roce 2011 bylo v České republice zbaveno způsobilosti k právním úkonům 26 520 osob oproti 5 741, kterým byla „pouze“ omezena svéprávnost. Celkem tedy hovoříme přibližně o 32 000 lidech, kterým bylo nějakým způsobem zasaženo do jejich svéprávnosti (způsobilosti k právním úkonům). Porovnáme-li tento počet se Švédskem, které má přibližně stejný počet obyvatel, zjistíme, že tam bylo v tomto období do svéprávnosti zasáhnuto pouze 4 000 obyvatelům.¹ Z tohoto lze logicky dovodit, že institut omezení svéprávnosti byl v Česku nadužíván vůči omezení svéprávnosti pro svoji rychlost.

Tato práce je výsledkem reflexe mnohých sporných otázek, které institut svéprávnosti provázejí, je proto nutné stanovit cíle, které budou vztyčnými body o, které se tato práce bude opírat. Mezi tyto cíle je tedy nutné zařadit

¹ ŠVARC, Jiří. *Svéprávnost a její omezení. Neplatnost právního jednání*. Psychiatrie pro praxi. 2014, 15(2), s. 87-90. ISSN 1803-5272.

analýzu institutu svéprávnosti v pojetí současného práva, a to jak v rovině procesněprávní, tak v rovině hmotněprávní. Jak již samotný název napovídá, bude tato práce zaměřena zejména na procesní aspekty omezení svéprávnosti. Je ale nutné, aby ještě před samotným rozbohem procesních otázek bylo pojednáno i o hmotněprávním vymezení svéprávnosti, a to z důvodu toho, že v roce 2014 došlo v této problematice k zásadním změnám. Práce je proto logicky rozdělena do dvou velkých kapitol, kdy první se zabývá analýzou současné hmotněprávní úpravy svéprávnosti a komparuje ji s předchozí a ve druhé kapitole je pak podrobně popsána úprava procesní, která se taktéž dočkala poměrně zásadních změn. Smyslem této práce je dokázat, že současná úprava občanského práva hmotného je posunem směrem k lepšímu zejména v porovnání s předchozí úpravou, která byla vystavěna na zcela opačných principech.

Hlavním důvodem pro výběr tohoto tématu bylo, že svéprávnost je dle mého názoru v podstatě nejdůležitější právní kategorií, protože všechna ostatní právní jednání jsou na svéprávnost bezprostředně navázána. Je – li někdo na svéprávnosti omezen, nemůže ani platně činit jakékoliv jiné právní jednání. Jakýkoliv zásah soudu do ní by měl být soudem patřičně uvážen a podložen. Taktéž by se mělo jednat až o poslední možnost.

2. Současná hmotněprávní úprava svéprávnosti a porovnání s předchozí úpravou

Výchozí ustanovení obsahující legální definici svéprávnosti fyzické osoby je v současné době § 15 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník konkrétně v druhém odstavci. Ten definuje svéprávnost jako: „*způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).*“

Zde dochází oproti předchozímu právnímu stavu ke změně. Jedná se o změnu terminologickou. Předchozí právní úprava (tedy zákon č. 40/1964 Sb.) pojem svéprávnosti neznala. Ve stejném významovém kontextu používala sousloví „*způsobilost k právním úkonům.*“² Tato změna je důvodovou zprávou zdůvodňována tím, že víceslovné názvy pro právní instituty byly do našeho právního řádu zaváděny v souvislosti s vytvářením socialistické právní terminologie, kde byl tento jev častý. Jako další příklad lze uvést, že nájemné se v té době označovalo jako „*úhrada za použití bytu.*“³

Novinkou, i když ne zcela úplnou v českém právním řádu, je § 16. Toto ustanovení je ochranou svobody jednotlivce, a to dokonce i před ním samým.⁴ Pro oblast lidské integrity totiž neplatí známa latinská právní formule „*volenti non fit iniura*“.⁵ Právní osobnost společně se svéprávností je považována a vnímána za nezadatelnou a nezcizitelnou.⁶ Logicky tedy potom bude jakékoliv jednání, jehož předmětem by byla právě například svéprávnost, nicotné.⁷ Ideově toto

² HURDÍK, Jan. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 138. ISBN 978-80-7400-529-9.

³ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 49. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁴ HURDÍK, Jan. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 80. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵ Ten kdo souhlasí, tomu se neděje křivda.

⁶ HURDÍK, Jan. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 80. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁷ HURDÍK, Jan. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 141. ISBN 978-80-7400-529-9.

ustanovení vychází z § 16 císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.⁸

2. 1. Způsoby nabytí plné svéprávnosti

Během rekonstrukce občanského práva však nedošlo v souvislosti s institutem svéprávnosti pouze ke změnám terminologickým. Oproti předchozí úpravě došlo ke změně i ve způsobech nabytí svéprávnosti. V současné době jsou tedy tři způsoby, kterými fyzická osoba (dále též jako „FO“) může nabýt plnou svéprávnost oproti dvěma způsobům, které znala předchozí úprava. Oproti klasickému dosažení plné svéprávnosti nabytím zletilosti a uzavřením sňatku, nabízí současná úprava i možnost přiznání svéprávnosti.⁹

2. 1. 1. Nabytí plné svéprávnosti dosažením zletilosti

Plná svéprávnost se obvykle nabývá zletilostí. Jedná se zřejmě o nejběžnější případ nabytí plné svéprávnosti. Na tomto místě je potřeba uvést, že NOZ důsledně rozlišuje svéprávnost a zletilost.¹⁰ Zletilost nabývá FO bezvýjimečně vždy dosažením 18. roku života.¹¹ Diferenciace osob zletilých a nezletilých tedy závisí pouze na kritériu časovém.¹² Nikoli na tom, zda FO nabyla plnou svéprávnost či nikoli.¹³ Na několika místech NOZ uvádí i jiné věkové hranice.¹⁴ Tyto rozdílné věkové hranice ovšem nejsou nikterak relevantní pro nabytí zletilosti. To je vázáno pouze a výlučně na dosažení 18 let.¹⁵ Za okamžik dosažení této věkové hranice považovala judikatura půlnoc dne, který svým

⁸ HURDÍK, Jan. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 80. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁹ HURDÍK, Jan. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 78. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁰ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 49. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹¹ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 194. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹² Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 49. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹³ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 156. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁴ Například § 35.

¹⁵ Dvořák J. Švestka J. Zuklínová M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první. Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. s. 220.

číslem a měsícem odpovídá dni, kdy se člověk před osmnácti lety narodil.¹⁶ Tato judikatura, která se vztahovala k předchozí právní úpravě, bude bezesporu dobře aplikovatelná i na NOZ s ohledem na to, že § 601 NOZ stanovuje, že pokud se nějaké právo nabývá, tak se nabývá počátkem tohoto dne, což zcela odpovídá této judikatuře.

2. 1. 2. Nabytí plné svéprávnosti uzavřením manželství

Jedná se o jednu ze dvou výjimek, kdy FO může nabýt plnou svéprávnost před dosažením osmnáctého roku. Za účinnosti minulé právní úpravy to byla možnost jediná.¹⁷ Byla zakotvena v zákoně č. 94/1963 Sb. o rodině, konkrétně v § 13. Předchozí i současná úprava se shodují v tom, že by se mělo jednat o situaci výjimečnou.¹⁸ Proto tím, kdo manželství v tomto případě povoluje, je soud.¹⁹ Na rozdíl od předchozí úpravy už NOZ netrvá na požadavku, aby bylo uzavření manželství v souladu s jeho společenským účelem.²⁰ Vypuštění zmiňovaného požadavku ovšem neznamená, že by se soud neměl zabývat například duševní vospělostí snoubenců či jejich finanční situací.²¹

Bez povšimnutí nesmí zcela jistě zůstat ani následující konstrukční rozdíl mezi OZ a NOZ. Zatímco podle OZ se uzavřením manželství mezi 16. a 18. rokem stával člověk zletilým, a tím tedy nabyt i způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, v současné době se uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti sice stává plně svéprávným, avšak nikoliv zletilým.²²

V případě, že by manželství bylo uzavřeno nezletilým, který je mladší 16 let, hledělo by se na takové manželství jako na zdánlivé. V tomto případě nedojde

¹⁶ Rozsudek NS ČSR ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87, zveřejněný ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 30/1988.

¹⁷ FRYNTA, Ondřej, Švestka J. Dvořák J. Fiala J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář svazek 1.* Praha Wolters Kluwer, a. s., 2014 s. 158. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195. ISBN 978-80-7400-529-9.

²¹ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195. ISBN 978-80-7400-529-9.

²² FRINTA, Ondřej, ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, s. 159. ISBN 978-80-7478-370-8.

k nabytí plné svéprávnosti.²³ Pokud by manželství uzavřela takováto FO bez souhlasu soudu, jednalo by se o manželství neplatné.²⁴ V takovémto případě by ovšem nezletilý získal svéprávnost a i po prohlášení manželství za neplatné by se na něj hledělo jako na plně svéprávného zletilého.²⁵

2. 2. Úprava svéprávnosti nezletilých

Úprava částečné svéprávnosti, tedy svéprávnosti nezletilých, je v České republice ovládána dvěma hlavními zásadami.²⁶ První zásadou je, že se na nezletilého, který ještě nenabyl plné svéprávnosti hledí tak, že má rozumovou a volní vyspělost průměrného nezletilého jeho věku. Slovy zákona: „*je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.*“²⁷ Z tohoto tedy plyne, že svéprávnost nabývá FO postupně právě s přibývajícím věkem. To má svůj důvod zejména vzhledem k ochraně právní jistoty a dobré víry třetích osob, které případně s touto nezletilou fyzickou osobou uzavírají právní jednání.²⁸ Ne v každé situaci lze zkoumat rozumovou a volní vyspělost konkrétního jedince. Takovéto pojetí se označuje jako pojetí objektivní.²⁹ Jako modelový příklad lze vzít osmileté dítě. To zpravidla (tedy objektivně) chápe význam svého jednání, pokud si jde do samoobsluhy koupit rohlík a pomazánku. Ovšem již nelze objektivně předpokládat, že toto osmileté dítě bude chápat úlohu akreditivu v mezinárodním platebním styku.³⁰ Vzhledem ke konstrukci tohoto ustanovení pomocí vyvratitelné právní domněnky, zákonodárce sám předpokládá, že mohou nastat situace, kdy

²³ Dvořák J. Švestka J. Zuklínová M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první. Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. s. 220.

²⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 195. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁵ Dvořák J. Švestka J. Zuklínová M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první. Obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. s. 220. ISBN 978-80-7552-187-3.

²⁶ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, s. 182. ISBN 978-80-7478-370-8.

²⁷ § 31 zákona č. 89/2012 Sb.

²⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654).* Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 197. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. Tamtéž.

³⁰ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, s. 159. ISBN 978-80-7478-370-8.

tomu zjevně tak nebude.³¹ V případě, že by byla rozumová a volní vyspělost daného jedince výrazně odlišná od normy, je potřeba vždy individuálně posoudit, zda byla rozumová a volní vyspělost jedince na takové úrovni, aby mu umožnila provést takovéto právní jednání.³² Dalším argumentem pro použití vyvratitelné domněnky v tomto ustanovení je fakt, že v současné právní úpravě není možnost omezit svéprávnost člověka zcela. Toto vyplývá z nadpisu oddílu 2 občanského zákoníku.³³

Druhou zásadou úpravy částečné svéprávnosti nezletilého je pravidlo, že pokud by k nějakému právnímu jednání potřeboval souhlas soudu jeho zákonný zástupce, nemůže takto jednat ani tento nezletilec.³⁴ Jedná se typicky o nakládání se jměním nezletilého.³⁵ Obecnou právní úpravu pro správu majetku nezletilého je § 461 NOZ. Ten stanovuje, že správa majetku nezletilého je správou běžnou. Pojem běžná správa není pojmem legálním. Ze slova obvyklá ovšem lze usuzovat, že se bude jednat o správu běžných záležitostí, týkajících se jmění zastoupeného.³⁶ Typicky to budou cyklicky se opakující záležitosti jako platba složenek apod.³⁷

Záležitosti, které nespádají do běžné správy v případech opatrování, nalezneme v § 483 NOZ a pro zákonné zastoupení potom v § 898 NOZ. Současná legislativa ovšem *expressis verbis* neřeší, co se stane, pokud by nebyla naplněna podmínka schválení takového právního jednání ze strany soudu. Z toho lze tedy dovodit, že se na takovou situaci bude třeba aplikovat § 580 NOZ, který stanoví, že je neplatné takové právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. Tyto výše popsané zásady samozřejmě nejsou pravidly jedinými. Další pravidla jsou systematicky upravena v § 32 – 34.

³¹ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 162. ISBN 978-80-7478-370-8.

³² FRINTA, Ondřej. Tamtéž.

³³ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 162. ISBN 978-80-7478-370-8.

³⁴ Dvořák J. Švestka J. Zuklínová M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první. Obecná část. 2, aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. s. 222.

³⁵ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 181. ISBN 978-80-7478-370-8.

³⁶ DÁVID, Radovan, HRDLIČKA, Miloslav. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1696. ISBN 978-80-7400-529-9.

³⁷ SVOBODA, Karel. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1 -654)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1107 - 1108. ISBN 978-80-7400-529-9.

2. 2. 1. Udělení souhlasu k určitému právnímu jednání

§ 32 stanovuje zákonnému zástupci možnost udělit nezletilému, který ještě nenabyl plné svéprávnosti, souhlas k určitému právnímu jednání. Takto zmocněný nezletilý je poté v rámci tohoto souhlasu oprávněn sám právně jednat, pokud by takové jednání nebylo přímo ze zákona zakázáno a odpovídalo by zvyklostem soukromého života.

Použití tohoto ustanovení je poměrně logicky zdůvodňováno zejména faktem, že zákonní zástupci by měli nezletilého znát nejlépe a měli by tedy být schopni posoudit, k jakým právním jednáním je či není nezletilý způsobilý.³⁸ Toto opatření taktéž samozřejmě slouží k ochraně třetích osob, jednajících s takovým nezletilým, pro které by bylo nepřiměřenou zátěží pokaždé přezkoumávat, zda nezletilý má takovou způsobilost či nikoliv.³⁹ Toto právní jednání ovšem v žádném případě nesmí vybočit z rámce zvyklostí běžného života. Nelze tedy takovýmto souhlasem „pověřit“ 12 letého chlapce k tomu, aby zastupoval svého zákonného zástupce při prodeji pozemku, na kterém se nachází muniční sklad.⁴⁰ Z dikce tohoto ustanovení rovněž nelyne, jakou formou má být takový souhlas udělen. Může být udělen jak výslovně - tedy písemně či ústně tak, konkludentně.⁴¹

Obecně lze říci, že udělit souhlas je potřeba před samotným právním jednáním. Ovšem postačí, pokud bude takový souhlas udělen současně a může být směřován jak pouze k nezletilému, tak i vůči třetí osobě.⁴² Zde v rámci jednoho paragrafu dochází na první pohled k rozporu. Zatímco z prvního odstavce plyne, že zákonný zástupce uděluje souhlas a projevuje tím svoji vůli přímo nezletilému, tak z druhého naopak vyplývá, že projevuje vůli vůči třetí

³⁸ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 50. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

³⁹ DOBROVOLNÁ, EVA. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 203. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁴⁰ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 50. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁴¹ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 165. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁴² DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 204. ISBN 978-80-7400-529-9.

osobě. Při podrobnějším zkoumání lze ale dojít k závěru, že tento paragraf vlastně upravuje problematiku dvě, které se vzájemně doplňují.⁴³

Co se samotného pojmu „*shoda se zvyklostmi běžného života*“ týče, jedná se již na první pohled o pojem vágní. Zcela jistě se bude jednat například o situaci, kdy rodič dá dítěti peníze na to, aby si obstaralo žakovskou jízdenku či podobnou jinou záležitost.⁴⁴

Zákonný zástupce samozřejmě může udělený souhlas vzít zpět či omezit.⁴⁵ Z logiky věci ovšem plyne, že takovéto zpětvzetí či omezení musí být učiněno před samotným právním jednáním. Takovýmto zpětvzetím by byla narušena právní jistota osoby, která jednala s nezletilým.⁴⁶

Z druhého odstavce výše popisovaného ustanovení plyne, že pokud je zákonných zástupců více, což je naprosto drtivě převládající situace, poté postačí souhlas jednoho z nich. Pokud by ale vůči třetí osobě jednali oba dva zákonní zástupci kontradiktorně, pak by na to zákon pohlížel tak, že zde není projev vůle ani jednoho ze zákonných zástupců.⁴⁷ Toto ustanovení lze závěrem shrnout tak, že k tomu, aby byl udělený souhlas platný, je zapotřebí, aby byl udělen v souladu se zvyklostmi soukromého života, musí se týkat určitého právního jednání a zákon takové chování nezletilého nesmí přímo zakazovat.⁴⁸

2. 2. 2. Udělení souhlasu k samostatnému provozování závodu nezletilému

§ 33 NOZ dává v tomto ustanovení možnost samostatně provozovat obchodní závod či jinou samostatně výdělečnou činnost, a to tím způsobem, že zakládá věcně omezenou svéprávnost nezletilého, která se vztahuje právě a pouze

⁴³ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 165. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁴⁴ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 166. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁴⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 205. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁴⁶ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 167. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁴⁷ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 168. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁴⁸ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 166. ISBN 978-80-7478-370-8.

na provozování závodu či jinou samostatně výdělečnou činnost.⁴⁹ Vzhledem k závažnosti takového souhlasu a zejména jeho důsledků, je k platnosti takového souhlasu, který udělí zákonný zástupce nezletilému, potřeba ještě přivolení soudu.⁵⁰ Takovéto či obdobné ustanovení česká právní úprava neobsahovala, a to zejména z důvodů ideologických.⁵¹ Původ tohoto ustanovení pak nalzáme zejména v § 112 německého občanského zákoníku, který tuto otázku řeší téměř shodně.⁵²

Takováto činnost musí v každém případě směřovat k dosažení zisku, přičemž není rozhodující, zda bude nezletilý vykonávat tuto činnost jako živnostník, či bude společníkem v nějaké osobní obchodní společnosti.⁵³ Vedení takového závodu či vykonávání samostatné výdělečné činnosti musí být vykonáváno samostatně. Tato podmínka není splněna v případě, kdy takový závod provozuje či samostatně výdělečnou činnost nezletilý vykonává pouze přechodně, případně ho nevede samostatně, nebo jej jeho jménem vede někdo jiný.⁵⁴

Stejně jako v předchozím případě může zákonný zástupce nezletilému udělit souhlas neformálním způsobem jednostranným prohlášením, které je adresováno nezletilému. Ovšem v tomto případě je pro jeho účinnost nutné výše zmíněné přivolení soudu, které musí být vydáno před udělením souhlasu ze strany zákonného zástupce.⁵⁵ Role soudu je v tomto případě klíčová, a to zejména vzhledem k tomu, jaké konotace může udělený souhlas vyvolat vzhledem ke třetím osobám.⁵⁶ Hlavním úkolem soudu je zkoumat psychickou vyspělost.

⁴⁹ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 206. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵⁰ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 224. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵¹ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012, s. 50*. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁵² DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 206. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵³ DOBROVOLNÁ, Eva. Tamtéž.

⁵⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 207. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. Tamtéž.

⁵⁶ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 168. ISBN 978-80-7478-370-8.

Psychická stránka ale není ani zdaleka jedinou věcí, kterou se bude zabývat. Z dalších soudem zkoumaných záležitostí lze uvést ještě například přezkum toho, zda je povolovaná činnost v souladu se zachováním zdraví a tak dále.⁵⁷

Přivolení soudu není pouze *conditio sine qua non*. Plní i další funkci, a sice doplňuje podmínku určitého věku, pokud je pro výkon té či oné činnosti stanovena jiným právním předpisem.⁵⁸ Tato nová právní úprava se logicky promítá i do jiných relevantních právních předpisů. Typicky se bude jednat o zákon č 455/1991 Sb., živnostenský zákon. Jednou ze změn, které tato novela přinesla je i to, že nově § 6 tohoto zákona jako jednu z podmínek pro provozování živnosti stanovuje i požadavek plné svéprávnosti, který lze nahradit právě přivolením soudu.⁵⁹

Stejně jako v případě předchozím, může zákonný zástupce svůj souhlas odvolat, s tím rozdílem, že stejně jako k jeho udělení potřebuje k jeho odvolání přivolení soudu. Odvolat souhlas lze pouze jako celek, nikoliv jen částečně. Nejčastějším důvodem pro odvolání tohoto souhlasu bude fakt, že se prokáže, že nezletilý není ještě schopen samostatně provozovat obchodní závod či jinou samostatně výdělečnou činnost a pokračování v této činnosti by mu mohlo do budoucna přinášet značné obtíže.⁶⁰

2. 2. 3. Závislá práce nezletilých

Přesto, že by se na první pohled mohlo zdát, že tato kapitola by mohla patřit do práce zcela jiného zaměření, opak je dle mého názoru pravdou. Tato kapitola se zabývá hmotněprávní úpravou svéprávnosti a právní úprava obsažená v § 34 a § 35 je tomuto tématu zcela jistě velmi blízká. Upravuje totiž podmínky závislé práce nezletilých včetně podmínek toho, kdy se samostatně může nezletilý vázat k výkonu závislé práce. Jedná se tedy o typický příklad toho, kdy se nezletilý může svým právním jednáním nabývat pro sebe práva a zavazovat se k povinnostem, čímž vlastně naplňuje definici svéprávnosti dle § 15 odst. 2 NOZ.

⁵⁷ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 170. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁵⁸ FRINTA Ondřej. Tamtéž.

⁵⁹ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 170. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁶⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 207. ISBN 978-80-7400-529-9.

Vzhledem k tomu, že NOZ komplexně upravuje právní osobnost a svéprávnost i pro oblast pracovního práva, tak se touto problematikou zákoník práce již nezaobírá.⁶¹ Původní znění paragrafu 6 zákoníku práce obsahovalo speciální právní úpravu pracovněprávní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům. Nově je tedy potřeba subjektivitu a svéprávnost v pracovním právu posuzovat pomocí občanského zákoníku.⁶² Ovšem tvrzení důvodové zprávy, že se ustanovení §34 zabývá pracovněprávní subjektivitou, nelze označit jako přesné, nýbrž je k tomuto faktu potřeba dojít interpretací. Konkrétně je v tomto případě potřeba použít argumentu *a contrario*, jehož aplikací lze toto zákonné ustanovení vyložit tak, že ostatním nezletilým je umožněno pracovat.⁶³

Konkrétně se touto problematikou v současné úpravě zabývají § 34 a § 35. První paragraf stanovuje nejnižší možnou přípustnou věkovou hranici, kdy je možné, aby nezletilý vstupoval do pracovněprávního vztahu. Touto hranicí je kumulativní splnění následujících podmínek - dosažení věku 15 let, vycházející z Úmluvy Mezinárodní organizace práce, která byla v českém právním řádu publikována pod č. 138/1973 Sb.⁶⁴ a podmínky ukončeného základního vzdělání. Jedinou činností, kterou může nezletilý, který nedosáhl ještě 15 let vykonávat, je činnost umělecká, kulturní, reklamní, sportovní, a to za podmínek, stanovených jiným právním předpisem.

V době, kdy neprošel NOZ ještě žádnou novelizací, byl asi nejvýznamnější změnou § 35, který představoval asi největší zásah do pracovněprávní úpravy týkající se nezletilých.⁶⁵ Tento paragraf upravuje opět uzavření pracovněprávního poměru nezletilým. Na rozdíl od předchozího případu se bude jednat o nezletilého, který již dovršil věk 15 let. Původní znění tohoto

⁶¹ BĚLINA, Miroslav. BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír, BĚLINA. Zákoník práce. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 63. ISBN 978-80-7400-290-8.

⁶² CHALUPSKÁ, Lenka. *K zaměstnávání nezletilých osob podle nového občanského zákoníku*. [online]. Cit. Dne 19. 2. 19. dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/k-zamestnavani-nezletilych-osob-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

⁶³ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 173. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁶⁴ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 50. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁶⁵ CHALUPSKÁ, Lenka. *K zaměstnávání nezletilých osob podle nového občanského zákoníku*. [online]. Cit. Dne 19. 2. 19. dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/k-zamestnavani-nezletilych-osob-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.

ustanovení obsahovalo kumulativní podmínku, tedy dosažení určitého věku, které vychází z Úmluvy Mezinárodní organizace práce a zároveň dokončení povinné školní docházky. Zároveň zde byla možnost pro zákonného zástupce nezletilého, který ještě nedosáhl věku 16 let, ukončit pracovní poměr nezletilého, pokud by to bylo nutné v zájmu vzdělávání, vývoje či zdraví nezletilého a to na základě §56a zákona č. 262/2006 Sb. zákoník práce. Pro účinnost takového zrušení pracovního poměru bylo vyžadováno přivolení soudu.⁶⁶ Tato právní úprava se ovšem v českém právním řádu dlouho neohřála a hned první novelou NOZ byla odstraněna a nahrazena zcela novým zněním, které ale odpovídá původní dikci § 6 zákoníku práce. Nezletilý se tedy může opět zavázat k výkonu závislé práce před dosažením věku 15 let, ale jako den nástupu do zaměstnání nesmí být stanoven den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončil povinnou školní docházku. Z aktuálního znění zcela vypadla úprava o zrušení pracovní poměru nezletilého, který sice již dosáhl 15 let, ale nepřekročil ještě 16 let věku.

2. 2. 4. Přiznání svéprávnosti (emancipace)

Tento institut je oproti předchozí právní úpravě novinkou. Ovšem podíváme – li se do historie, zjistíme, že součástí českého právního řádu již byl. Český právní řád tuto možnost v roce 1950 opustil, dle tehdejšího zákonodárce tento institut pozbyl smyslu tím, že byla snížena věková hranice nabytí plné svéprávnosti na 18 let.⁶⁷ Vedle uzavření manželství se jedná se o druhý způsob nabytí plné svéprávnosti. Jeho obdobu nalzáme již v právu římském jako *Emancipatio*.⁶⁸ Jeho podstata spočívala v tom, že *pater familias* třikrát svého syna prodá, „kupující“ jej propustí a při třetí „koupí“ se syn stává osobou *sui iuris*.⁶⁹

⁶⁶ Chalupská tamtéž.

⁶⁷ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 54. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁶⁸ FRINTA, Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 182. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁶⁹ KYNCL, Jaromír. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 77. ISBN 978-80-7380-054-3.

NOZ tuto možnost opět skýtá, a to zejména z toho důvodu, že vyspělé právní řády tuto možnost běžně nabízí a v té době taktéž nabízely. Přičemž primární inspirací pro tuzemskou právní úpravu jsou úprava ruská a québecká.⁷⁰

Rozeznáváme dva druhy návrhů na přiznání svéprávnosti. Prvním je situace, kdy je navrhovatelem samotný nezletilý. Tento případ se dále vnitřně člení na návrhy ve smyslu první věty v odstavci a na návrh dle věty druhé. Dále pak na druhou možnost, kdy je navrhovatelem zákonný zástupce nezletilého.⁷¹

Soud tedy může svéprávnost přiznat pouze na základě návrhu. Aby mohlo k přiznání plné svéprávnosti dojít, musí být kumulativně splněny následující podmínky: nezletilý dosáhne šestnácti let a musí prokázat, že je sám schopen se živit a obstarat své záležitosti a jeho zákonný zástupce s tím musí souhlasit.⁷²

Tento případ zřejmě neskýtá větší interpretační problémy. Přiznání svéprávnosti dle věty druhé již ovšem může skýtat určité obtíže. Druhá věta § 37 totiž zní následovně: „*V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je – li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého*“. Na první pohled zde vyvstává zejména otázka okolo věkové hranice. Je totiž otázkou, zda požadavek minimálního věku 16 let pro přiznání svéprávnosti je podmínkou pro její přiznání dle věty druhé. Dle odborné literatury to možné je.⁷³ Logickým se taktéž jeví, že v těchto případech nebude potřeba souhlasu zákonného zástupce

2. 3. Opatření mírnější povahy při narušení schopnosti právně jednat

Nová právní úprava přidává do českého právního řádu nový právní pojem – narušená svéprávnost. Jedná se zde o narušení schopnosti svým jednáním se zavazovat k povinnostem a získávat pro sebe práva. Taktéž se samozřejmě jedná o

⁷⁰Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012, s. 54.* Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁷¹ PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, č. 10, s. 349 - 353

⁷² SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 220. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁷³ Viz např. FRINTA Ondřej. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 185. ISBN 978-80-7478-370-8.

zásah do integrity člověka, ovšem v míře mnohem menší, než je tomu v případě omezení svéprávnosti.⁷⁴

Přesto, že se tato práce primárně věnuje omezení svéprávnosti a řízení o ní, považuji za nutné alespoň krátce rozebrat i opatření mírnější povahy, a to zejména vzhledem k systematické občanského zákoníku, který omezení svéprávnosti systematicky zařazuje do oddílu 2. mezi podpůrná opatření při narušení schopnosti právně jednat. Konkrétní úpravu nalezneme v § 38 – 54.

Tato podpůrná opatření při narušení schopnosti jednat jsou v českém právním řádu novinkou a zákonodárce jimi reaguje na předchozí právní úpravu, kdy soudům častokrát nezbývalo nic jiného, než přistoupit k úplnému omezení svéprávnosti.⁷⁵ Konkrétně se jedná o instituty předběžného prohlášení, nápomoci při rozhodování a zastoupení členem domácnosti. Zajímavé je, že Zákon o zvláštních řízeních soudních do výčtu mírnějších opatření započítává i opatrovníka ve smyslu § 465 a násl.

Prvním z těchto opatření je institut předběžného prohlášení upravený v § 38 – 44. Jak již vyplývá ze samostatného názvu, svým charakterem se jedná o institut preventivní povahy a ideově vychází například z úpravy quebecké a rakouské, tyto právní řády ovšem nejsou v rámci Evropy zdaleka jedinými. Tento institut nalezneme například ještě v právní úpravě francouzské či v právním řádu britského Commonwealthu. Konkrétně v úpravě quebecké⁷⁶ Smyslem tohoto ustanovení je poskytnout člověku, který na sobě cítí, že duševní či jiná choroba kterou trpí, se u něj začíná naplno rozvíjet, projevit svoji vůli pro případ, že již nebude schopen v budoucnu svoje záležitosti samostatně spravovat.⁷⁷

Ze znění § 38 lze dedukovat, že je možné rozeznávat tři druhy předběžných prohlášení. Bude se jednat o prohlášení, kterým se bude určovat způsob správy záležitostí pořizovatele takového prohlášení, druhým případem

⁷⁴ TOMŠOVÁ, Ema. Úvaha nad schopností zletilého právně jednat. Právní rozhledy. 2016, č. 17, s. 595-599.

⁷⁵ GÜRLICH, Richard. Úvodní ustanovení – podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co. 2013, č. 40, s. 1.

⁷⁶ V úpravě quebecké nalezneme tento právní institut zde: Civil Code Of Québec § 2166 a násl. dostupné z: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/ShowDoc/cs/CCQ-1991>.

⁷⁷ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*, č. 89/2012, s. 55. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

bude prohlášení, kterým se bude určovat, kdo bude záležitosti pořizovatele spravovat a posledním potom bude prohlášení o tom, kdo bude opatrovníkem pořizovatele. V prohlášení může být obsažen pouze jeden druh nebo se může jednat o kombinaci více výše uvedených.⁷⁸

Praktickým příkladem použití tohoto institutu bude situace, kdy dotyčný bude mít zachovány všechny rozpoznávací funkce a bude vědět, že jeho zdravotní stav se bude postupným způsobem zhoršovat a to do takové míry, že s přibývajícím časem a postupem nemoci nebude schopen adekvátně projevit svoji vůli. Proto učiní právě předběžné prohlášení. Může se jednat o případ nemocného stíženého například svalovou dystrofií či Alzheimerovou chorobou.⁷⁹

Dalším opatřením mírnější povahy je nápomoc při rozhodování, upravená v § 45 – 49. Tento institut je určen pro případy, kdy bude pro dotyčného obtížné se pro duševní nemoc samostatně rozhodovat. Výhoda tohoto institutu je, že v tomto případě nebude nutné, aby soud dotyčnou osobu omezil na svéprávnosti. Tento institut by měl mít prioritu, jelikož iniciativa k nastolení takového stavu je v tomto případě na samotném člověku. Při jeho aplikaci taktéž dochází k menšímu omezení, než v případě institutů ostatních. Dalším důležitým faktem je také to, že takovouto smlouvu může uzavřít i člověk, který není plně svéprávný. Toto podpůrné opatření přichází v úvahu pouze v případě, kdy dotyčnému dělá rozhodování problém pouze kvůli duševní chorobě. Smlouva tedy nesmí být uzavřena v žádném jiném případě. K jejímu uzavření není ani potřeba souhlas opatrovníka.⁸⁰

Zcela vhodným případem pro uzavření smlouvy se jeví situace, kdy dotyčný bude v běžných záležitostech zcela soběstačný (bude schopen si sám nakoupit běžné věci a bude zvládat osobní hygienu apod.) Ovšem pro některé operace, například pro dispozici s vlastním nemovitým majetkem, bude již potřebovat podpůrce.

⁷⁸ KITTEL, David. *Předběžné prohlášení pro případ ztráty schopnosti člověka právně jednat*. Ad Notam. 2018, č. 1, s. 12-19.

⁷⁹ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 190. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁸⁰ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 208-209. ISBN 978-80-7478-370-8.

Je potřeba zmínit, že porovnáme – li jeho postavení s opatrovníkem, nalezneme zde poměrné zásadní rozdíl. Zatímco opatrovník jedná za opatrovaného, tak podpůrce jedná vedle podporovaného. Svým jednáním tedy nenahrazuje jednání opatrovaného, ale pouze jej doplňuje a podporuje⁸¹

Obsahem této smlouvy je zcela logicky závazek podpůrce, který se zavazuje podporovanému poskytovat potřebnou pomoc. Podpůrce se typicky ve smlouvě zavazuje k tomu, že bude přítomen během právních jednání podporovaného za podmínky, že mu to dovolí, dále se pak zavazuje, že mu zajistí potřebné podklady pro jeho rozhodnutí a v neposlední řadě potom také k tomu, že mu bude poskytovat rady, pokud jej podporovaný o to požádá.

Jako ochrana proti zneužití smlouvy o nápomoci je zde pojistka ve formě soudního přezkumu každé takovéto uzavřené smlouvy. Soud zejména posuzuje, zda nejsou zájmy podpůrce a podporovaného ve vzájemném rozporu.⁸²

Posledním mírnějším opatřením je zastoupení členem domácnosti upravené v § 49 – 55. Toto ustanovení řeší situaci, kdy zletilý není schopen pro duševní poruchu samostatně právně jednat. Stejně jako v předchozím případě tedy nelze tento institut aplikovat na situace, kdy by dotyčnému člověku činilo potíže se rozhodovat z jiného důvodu, než je duševní porucha.

První odstavec § 45 vymezuje okruh osob, které mohou nemocného člena domácnosti zastupovat. Tyto osoby lze rozdělit do dvou skupin. Do prvního okruhu se řadí předci, potomci sourozenci, manžel a partner ve smyslu zákona o registrovaném partnerství. Do druhého okruhu spadají osoby, které s nemocí postiženou osobou pobývaly ve společné domácnosti alespoň 3 roky

Aby mohlo být zastoupení členem domácnosti schváleno soudem, musí být naplněno několik podmínek. Zájemce o zastupování musí s tímto svým záměrem seznámit nemocného a to takovým způsobem, který je adekvátní vzhledem k jeho zdravotnímu stavu. Nemocný pak musí toto zastoupení přijmout. Pokud by ale nebylo možné vůbec nemocnému vysvětlit, co je jeho cílem, pak by schválení zastoupení členem domácnosti mělo být logicky soudem zamítnuto.

⁸¹ MUSILOVÁ, Šárka. *Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku*. Ad Notam. 2013, č. 5, s. 3-6.

⁸² ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Obecná část (§ 1 -654). Praha: C. H. Beck, 2015, s. 249-250. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

V tomto případě by totiž nepřicházelo v úvahu žádné mírnější opatření, nýbrž omezení svéprávnosti.⁸³

Zástupce má nemocného zastupovat v obvyklých záležitostech. Za tímto účelem může nakládat i s jeho příjmy. Maximálně ovšem může nakládat s částkou, která je ve výši životního minima.⁸⁴

2. 4. Hmotněprávní úprava omezení svéprávnosti

Omezení svéprávnosti doznalo s novou právní úpravou několika poměrně zásadních změn. Již na první pohled oproti předchozí právní úpravě je současná mnohem rozsáhlejší. Tento fakt vychází z toho, že Česká republika je signatářem Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.⁸⁵ Zatímco OZ si vystačil s úpravou, která se vešla do jednoho poměrně stručného paragrafu, NOZ se touto problematikou přímo zabývá hned v deseti paragrafech. Tento fakt se vzhledem k závažnosti takového zásahu do integrity člověka, kterým bezpochyby omezení svéprávnosti je, jeví jako logicky opodstatnitelný. Tuto potřebu jasné regulace koneckonců deklaruje i samotná důvodová zpráva.⁸⁶

Je tedy zřejmé, že subjektem, který může svéprávnost omezit, je pouze a jedině soud.⁸⁷ Jedinečnost soudu jakožto subjektu, který může člověka na svéprávnosti omezit, vyplývá z čl. 5 a 10 Listiny základních práv a svobod.

Institut omezení svéprávnosti je systematicky v NOZ zařazen mezi podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého jednat. Z toho by se na první pohled dalo usuzovat, že omezit na svéprávnosti lze pouze zletilého, ovšem není tomu tak. Vzhledem k tomu, že dle Ústavního soudu⁸⁸ nejsou rubriky právně závazné, lze mít za to, že omezit na svéprávnosti je možné i nezletilého, a to

⁸³ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 221-222. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁸⁴ Jedná se o částku 3410 Kč.

⁸⁵ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.*, občanský zákoník, č. 89/2012, s. 57. Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

⁸⁶ Vláda: Tamtéž.

⁸⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 282. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸⁸ II. ÚS 485/98

z toho důvodu, že i nezletilého může postihnout duševní choroba, která není přechodného charakteru.⁸⁹

Jediným důvodem pro omezení člověka na svéprávnosti je tedy v současné době duševních porucha, která není přechodného charakteru. Od závažnosti této choroby se taktéž odvíjí rozsah omezení svéprávnosti. Duševní porucha nemusí být pouze trvalého charakteru, zároveň ovšem nesmí mít jen krátké trvání. O duševní poruchy krátkodobého charakteru se typicky bude jednat v případě, kdy budou zapříčiněny užíváním omamných a psychotropních látek.⁹⁰

K omezení svéprávnosti může dojít pouze v případě, kdy je tento zásah v zájmu dotyčného člověka.⁹¹ Nepřichází tedy v úvahu, aby bylo omezení v zájmu osoby třetí. K omezení svéprávnosti ovšem může dojít, pokud by to bylo v zájmu ochrany základních práv třetích osob či za účelem ochrany veřejného zájmu, jenž je upraven v Ústavním pořádku. Toto vyplývá ze starší judikatury. Konkrétně se jedná o rozhodnutí ústavního soudu IV. ÚS 412/04.⁹² Předchozí úprava pojímala totiž tento institut primárně naopak jako ochranu společnosti před duševně nemocným jedincem. Zájem jedince lze tedy považovat asi za nejdůležitější důvod k tomu, aby mohlo k omezení dojít. Soud musí mít toto na zřeteli po celou dobu řízení. Další předpoklady jsou potom zhlédnutí dotyčného a uznání jeho práv a jedinečnosti. Zhlédnutí dotyčného pak zabraňuje tomu, aby soud o takovéto otázce rozhodoval takřikajíc „od stolu“. Což je zcela logickým a správným imperativem. Kontakt soudu a posuzovaného by tak měl být dle mého názoru zcela kruciální částí každého řízení.

Uznání práv každého jedince je další zcela nepominutelnou podmínkou pro omezení svéprávnosti. Individuální přístup by neměl končit pouze tím, že soud dotyčného zhlédne a bude mít za to, že je to dostatečným podkladem pro omezení na svéprávnosti. Soud by se měl aktivně zajímat o prostředí, ve kterém

⁸⁹ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 225. ISBN 978-80-7478-370-8.

⁹⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 -654. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 57. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁹¹ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. *Praktické otázky omezování svéprávnosti*. Soudní rozhledy. 2015, č. 4, s. 122-126)

⁹² Nález ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005. Sp. Zn. IV. ÚS 412/04, zveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS pod č. 223/2005. V rozhodnutí šlo ve skutkové rovině o ukončení komunikace ze strany úřadu s tazatelem, se kterým bylo velmi těžké jakoukoli formou komunikovat.

posuzovaný žije, s kým tam žije či jaký je jeho denní režim, zda a v jaké míře si je schopen samostatně obstarat základní záležitosti apod. Jedině tak si bude moci utvořit o posuzovaném dostatečně relevantní představu, na základě které bude moci být vyneseno zcela bezvadné rozhodnutí.⁹³

Dalším předpokladem, který musí být splněn pro omezení jedince na svéprávnosti, je fakt, že by dotyčnému hrozila závažná újma a současně nelze použít jiného opatření.⁹⁴

Největší změnou, kterou přináší nová úprava, je, že nově nelze svéprávnosti dotyčného zcela zbavit, ale pouze ji omezit, a to pouze na určitý časový úsek. Je logické, že se vzhledem k povaze zásahu jedná o nejzazší možný – tedy subsidiární prostředek.⁹⁵ Nejdéle lze omezit svéprávnost na pět let. V původním znění paragrafu byla tato doba pouze tříletá. Tato lhůta ale byla po naléhání z řad odborné veřejnosti prodloužena na pět let.

Omezení svéprávnosti se dotýká primárně práv soukromých,⁹⁶ nikoliv automaticky i práv veřejných.⁹⁷

Za účinnosti předchozí právní úpravy se soudy, stejně jako dnes, zabývaly a priori omezením práv soukromých, což ale neznamená, že by soudy neměly možnost omezit posuzovaného na právech veřejných. Ve veřejnoprávní sféře se účinky rozhodnutí soudů mohly projevit pouze v případě, pokud tak samotný veřejnoprávní předpis určil.⁹⁸

Soud má tedy možnost ojedinele omezit dotyčnou osobu i v právu veřejném. Pokud má v plánu tak učinit, musí to ve výroku rozhodnutí výslovně uvést.⁹⁹ Typicky se bude jednat o případ, kdy bude dotyčný omezen na právu volebním. Tam je názorně vidět, jak může Ústavní soud změnit svoji činnost

⁹³ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Obecná část (§ 1 -654). Praha: C. H. Beck, 2015, s. 275-276. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁹⁴ ČUHLEOVÁ, Kateřina. Tamtéž.

⁹⁵ GÜRLICH, Richard. Úvodní ustanovení – omezení svéprávnosti. *Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.* 2013, č. 41, s. 1.

⁹⁶ NS 30 CDO 677/2010.

⁹⁷ PL. ÚS 43/10.

⁹⁸ NS Cpjn 23/2016.

⁹⁹ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 234. ISBN 978-80-7478-370-8.

náhled na právní institut. Ve svém rozhodnutí¹⁰⁰ stanovil, že soudy jsou povinny zvláště posuzovat, zda posuzovaný chápe smysl, účel a důsledky voleb. Pokud by omezily posuzovaného na volebním právu, musejí to posléze řádně odůvodnit. Pokud by takto nečinily, bylo by to důvodem pro neústavnost takového rozhodnutí.

Typickým důvodem pro omezení svéprávnosti ve prospěch jedince bude například situace, kdy senior trpící duševní poruchou bude pod tlakem neustálých nabídek nebankovních společností, které mu budou nabízet úvěry, které nedokáže odmítnout.¹⁰¹

Vzhledem k tomu, že hmotněprávní ustanovení mají v tomto případě velký přesah do procesního práva a název této práce je řízení o svéprávnosti, bude samotné omezené svéprávnosti obšírně rozebráno v kapitole druhé této práce.

2. 5. Přechodná a závěrečná ustanovení

Je nezbytné, aby se právní úprava přechodných a závěrečných ustanovení v NOZ zabývala i problematikou svéprávnosti, a to zejména z důvodu toho, že úplné zbavení způsobilosti k právním úkonům dle staré právní úpravy není konformní s novou právní úpravou, a to zejména z toho důvodu, že podle současné právní úpravy nelze nikoho svéprávnosti zbavit zcela.¹⁰²

§ 3033 tedy stanovuje, že pokud byl někdo zbaven či omezen na svéprávnosti za účinnosti předchozí právní úpravy, tak opět svéprávnost nabyde, a to nejpozději do pěti od účinnosti současné právní úpravy, pokud soud nerozhodne jiným způsobem.

Pokud byl člověk za předchozí právní úpravy svéprávnosti zbaven, považuje se od účinnosti nové právní úpravy za člověka na svéprávnosti omezeného. Soud tedy bude muset v revizním rozhodnutí nově vymezit, jak přesně je dotýčný na svéprávnosti omezen.¹⁰³

¹⁰⁰ IV ÚS 3102/08

¹⁰¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Obecná část (§ 1 -654). Praha: C. H. Beck, 2015, s. 274. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁰² ¹⁰² ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Obecná část (§ 1 -654). Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2338. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁰³ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. I. Obecná část (§ 1 -654). Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2335 - 2336. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.

3. Procesní úprava omezení svéprávnosti

3. 1. Řízení nesporná

Česká civilistická doktrína typicky dělí civilní nalézací řízení na dvě samostatné větve – na větev spornou a větev nespornou. Je zajímavé, že přestože český právní řád je po celou historii silně ovlivňován právními řády německým a rakouským, v tomto případě nalezneme proti zmíněným úpravám rozdíly. Odborná literatura v těchto zemích označuje jako civilní proces pouze řízení sporná. Proti němu na stejnou úroveň staví řízení nesporná, která již ale nepovažuje za druh civilního procesu.¹⁰⁴

Spory o to, co je vlastně řízení sporné a nesporné, či jak na ně nahlížet a diferencovat je, nejsou žádnou novinkou.

Již Dr. Václav Hora ve své knize Soudní řízení nesporné (základní zásady podle zákona ze dne 19. června 1931 č. 100 sbírky zákonů a nařízení a předpisy o příslušnosti) uvádí jako příklad dva názory. Uvádí příklad Ant. Mengera, který ve své knize systém des öst Z. P. R. z roku 1876, díl první, str. 21 uvádí, že rozdíl mezi řízením sporným a nesporným spatřuje zejména v účelu tohoto řízení. Zatímco řízení sporné má „*potlačiti civilní bezprávi již nastalé*“, úkolem řízení nesporného je „*předejiti právnímu porušení, které by snad v budoucnu mohlo nastat*“.¹⁰⁵ Z toho lze usuzovat, že řízení sporná mají dle Mengera charakter represivní a řízení nesporná mají charakter preventivní. Jako druhý příklad uvádí A. Wacha, který ve svém díle (Handbuch des Deutschen Z. P. R. 1885, díl I., strany 52 a 53) tomuto názoru oponuje, když tvrdí, že důležité cíle nesporného řízení nemohou být podřízeny preventivním účelům.¹⁰⁶

Výše nastíněná otázka nebyla uspokojivě odpovězena dodnes. Doktrína se stále neshodne na tom, jaký dělicí znak by se dal považovat za natolik uspokojivý,

¹⁰⁴ LAVICKÝ, Petr. LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces: Sporné a nesporné řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹⁰⁵ HORA, Václav. *Soustava exekučního práva: Soudní řízení nesporné*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 5. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-237-5.

¹⁰⁶ WACH, Adolf. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts Band I* [online]. Leipzig: Duncker & Humblot, 1885, s. 52 [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/%22217697_00000067.gif%22.

aby se dal brát jako určující. I dnes tedy lze tedy řízení dělit dle jejich účelu či povahy soudního rozhodnutí.

Jedním z faktorů, které komplikují přesnější definici, je i skutečnost, že se stále rozšiřuje okruh záležitostí, které jsou zákonodárcem do nesporné agendy přidávány.¹⁰⁷ Je tedy logické, že s tímto růstem jednotlivých okruhů, které jsou do této agendy zákonodárcem zařazovány, bude narůstat i počet znaků, jimiž se budou jednotlivá řízení lišit. O to více bude potom obtížnější pro všechna nesporná řízení nalézt dostatečně uspokojivý společný jmenovatel.

3. 2. Zákon o zvláštních řízeních soudních, systematika zákona

Po rekodifikaci soukromého práva došlo k zásadním změnám nejen v oblasti práva hmotného, ale i v oblasti práva procesního. Řízení, která byla do 31. 12. 2013 upravována v hlavě páté občanského soudního řádu, byla nově vyčleněna do samostatného zákona o zvláštních řízeních soudních. Tento zákon sdružuje řízení v teorii označovaná jako řízení nesporná.¹⁰⁸ Důvodů pro vytržení nesporných řízení z dosavadní úpravy bylo vícero. NOZ řadu právních institutů zavádí, definuje či je modifikuje, proto bylo nezbytné, aby se nová úprava hmotněprávní promítla i v úpravě procesněprávní.¹⁰⁹

Během přípravy rekodifikace bylo vybíráno z několika variant. První z nich byla možnost vytvoření celého nového kodexu, který by odstraňoval chyby či nepřesnosti, a hlavně by civilní právo zbavil nesystematických novelizací, které vznikaly v průběhu času. Další možností pak byla rozsáhlá novelizace současného občanského soudního řádu, a to zejména vzhledem k rozsahu rekodifikace soukromého práva. Další rozsáhlá novelizace by pak logicky vedla k tomu, že by se text současného kodexu zneprůhlednil a hrozilo by i riziko dalších nesystémových zásahů. Poslední možností, která nakonec byla vybrána, bylo rozdělení současného kodexu do dvou samostatných předpisů. Přičemž zákon o zvláštních řízeních soudních bude upravovat řízení nesporná a další

¹⁰⁷ LAVICKÝ, Petr. LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces: Sporné a nesporné řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹⁰⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 2., aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 262. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-571-5.

¹⁰⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 12. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-829-1.

zvláštní soudní řízení. Občanský soudní řád bude plnit stejnou funkci, jak je tomu dnes.¹¹⁰

Myšlenka, která vedla zákonodárce k tomu, že přistoupil k možnosti třetí, má své historické opodstatnění. Za první republiky byla řízení sporná a nesporná oddělena do samostatných zákonů, jako je tomu i dnes. Ovšem tehdejší právní úprava byla ještě dále. Zatímco dnes je úprava nesporných řízení obsažena v zákoně jednom – tedy v zákoně o zvláštních řízeních soudních, dříve byla obsažena dokonce ve dvou. Úprava jednotlivých nesporných řízení včetně jejich hmotněprávních aspektů byla vtělena do tzv. „nesporného patentu č. 208/1854 ř. z. Druhý zákon pak nesl číslo 100/1931 Sb. O základních ustanoveních soudního řízení nesporného a obsahoval právní úpravu: působnost zákona, příslušnost soudů, obsazení soudů, vymezení účastníků řízení, jejich zastoupení, náklady nesporného řízení, úkony účastníků, řízení v prvním stupni včetně úpravy samotného jednání, dokazování a rozhodnutí. Poslední problematikou, kterou upravoval, byla pak úprava opravných prostředků. Pokud nebylo stanoveno jinak, použila se stejně jako dnes subsidiárně ustanovení, upravující klasické řízení sporné. Ovšem použít úpravu sporného řízení šlo pouze v případech, kdy se jednalo o úpravu procesních stran, zmocněnců, práva chudých, ústního jednání a případ navrácení v předchozí stav.¹¹¹

Opětovný návrat ke koncepci zákonného oddělení řízení sporného a nesporného se u nás postupně začal prosazovat po změně politických poměrů v roce 1989. Důvodem pro to byly časté novelizace občanského soudního řádu, které samozřejmě se změnou poměrů musely přijít.¹¹²

Dalším důvodem pro volbu této varianty byla i komparace s jinými právními řády. Stejně jako v ostatních případech byla česká právní úprava logicky komparována zejména s právním řádem rakouským a německým. Rakouský právní řád má téměř identickou právní úpravu. Sporné řízení je upraveno klasicky

¹¹⁰ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č.292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 2-3. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹¹¹ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 6. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹¹² WINTEROVÁ, Alena, Alena Macková a kol. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 355. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

v občanském soudním řádu a řízení nesporné je upraveno v zákoně o zvláštním řízení. Německá právní úprava je v podstatě stejná jako obě výše zmíněné, s tím rozdílem, že zákon ve svém názvu přímo konkretizuje jeden typ řízení, kterým se zabývá. Německý zákon nese totiž název „*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*“,¹¹³ což je možno přeložit jako zákon ve věcech rodinných a v záležitostech nesporného soudnictví.

Důvodem, proč se český zákon o zvláštních řízeních soudních nazývá právě takto a nikoliv zákonem o řízeních nesporných, je fakt, že ne všechna řízení, která jsou v něm obsažena, by se dala považovat za klasická řízení nesporná.¹¹⁴

Systematika zákona o zvláštních řízeních soudních se shoduje se systematikou NOZ. Část první obsahuje 30 paragrafů a obsahuje úpravu, která je společná pro všechna zvláštní řízení soudní. Tyto rysy, které jsou společné pro všechna zde upravená řízení, jsou tím, co zvláštní řízení soudní odlišuje od klasického řízení sporného.¹¹⁵

Zákon sám obsahuje v § 2 taxativní výčet řízení, která jsou v něm upravena.

Druhá část je poté rozdělena do pěti hlav a obsahuje taxativní úpravu řízení, která tento zákon upravuje. Pokud tedy ve zvláštní části nenalezneme úpravu pro dané řízení, nelze tento zákon použít.¹¹⁶

Samotné řízení o svéprávnosti je zařazeno hned v hlavě první, zvláštní části, která sdružuje řízení týkající se fyzických osob. Zahrnuty jsou zde čtyři skupiny. Konkrétně se jedná o skupinu řízení o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti. Jak již název napovídá, konkrétně sem spadá i řízení o

¹¹³ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb.*, zákon o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz s. 6 -7. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹¹⁴ WINTERVÁ, Alena, Alena Macková a kol. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 357. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

¹¹⁵ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 17. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-829-1.

¹¹⁶ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 1. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

svéprávnosti. Dále pak řízení ve věcech nezvěstnosti a smrti, řízení o přivolení k zásahu do integrity a řízení ve věcech vyslovení přípustnosti nebo držení ve zdravotním ústavu.

Konkrétně samotnou úpravu nalezneme v § 34 – 43 z. ř. s. Samotná procesní úprava logicky vychází z úpravy hmotněprávní a představuje *ultima ratio*. Jedná se tedy o opatření ze své povahy subsidiární.¹¹⁷ Je povinností soudu během každého řízení o omezené svéprávnosti zkoumat, zda nemohou být uplatněna pouze některá podpůrná opatření.

3. 3. Věcná a místní příslušnost, zahájení řízení

Vymezení věcné příslušnosti nalezneme v obecné části z. ř. s., konkrétně v § 3 odst. 1. Ten stanovuje, že: „*pro řízení v prvním stupni jsou příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon jinak.*“ Vzhledem k tomu, že taxativní seznam výjimek v odstavci druhém téhož paragrafu neobsahuje řízení o svéprávnosti, bude příslušným soud okresní. Věcná příslušnost má být soudem zkoumána kdykoliv během řízení. Pokud by soud dospěl k závěru, že není věcně příslušný k projednání, je jeho povinností tuto věc oznámit účastníkům řízení a nechat je se k tomu vyjádřit. Následně je soud povinen předložit danou věc svému nadřízenému vrchnímu soudu, společně se stanovisky účastníků. Vrchní soud následně rozhodne, zda je dána obecná věcná příslušnost (tedy příslušnost soudů okresních), nebo zda jsou věcně příslušné soudy krajské.¹¹⁸ S věcnou příslušností není možno jakkoliv manipulovat.¹¹⁹

Co se místní příslušnosti týče, její obecné vymezení nalezneme v § 4. Přesto, že je tato úprava úpravou obecnou, jedná se o úpravu v rámci z. ř. s. o úpravu výrazně menšinovou. Obecnou právní úpravu místní příslušnosti z celého zákona využívají pouze dva typy řízení (řízení o podpůrných opatřeních a řízení o povolení uzavřít manželství).

¹¹⁷ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 85. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹¹⁸ LAVICKÝ, Petr. LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 17. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹¹⁹ CHARVÁT, Pavel. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 34. ISBN 978-80-7552-254-2.

Speciální právní úpravu pro řízení o svéprávnosti nalezneme v § 34. Místně příslušný je obecný soud toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Tento konstrukt vychází z předpokladu, že se má dostat zvýšené ochrany tomu, o jehož svéprávnosti se rozhoduje.¹²⁰ Pro zjištění obecného soudu dotyčného se dále použije ustanovení § 87 o. s. ř., bude se tedy jednat o soud podle místa bydliště posuzovaného, kdyby neměl posuzovaný bydliště, pak by byl místně příslušný soud, který je v obvodu, v němž se posuzovaný zdržuje. Pokud by měl posuzovaný bydlišť více, pak by byl místně příslušný soud v každém jeho bydlišti.¹²¹

Pro veškerá řízení obsažená v tomto zákoně samozřejmě platí zásada *perpetuationis fori*, jejíž legální definici nalezneme v o. s. ř. v § 11 odst. 1.¹²²

V průběhu řízení může ale nastat situace, kdy bude účelnější, pokud dojde ke změně místní příslušnosti. Na tuto možnost z. ř. s. pamatuje. Obecně nabízí možnost změny místně příslušného soudu, který o věci rozhoduje. Konkrétně tuto výjimku nalezneme v § 5. Důvodem takové změny budou překážky zejména ekonomického rázu či úspora času.¹²³ Přenesení místní příslušnosti je potom zvláštní úpravou změny místní příslušnosti vůči § 34.¹²⁴ Tato změna musí být vždy v zájmu dotyčného člověka a typicky se bude jednat například o případ, kdy se dotyčný přestěhuje apod. O přenesení působnosti se rozhoduje usnesením. Výrok tohoto usnesení obsahuje údaje o soudu, na který se pravomoc rozhodnout přenáší a bude znít: „*Okresní soud v Plzni přenáší svoji místní příslušnost na Okresní soud v Hradci Králové, kterému bude věc postoupena po právní moci*

¹²⁰ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 87. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹²¹ ČUHELOVÁ, Kateřina a Tereza PONDIKASOVÁ. LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 109-110. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹²² CHARVÁT, Pavel. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 34. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹²³ CHARVÁT, Pavel. Tamtéž

¹²⁴ CHARVÁT, Pavel. Tamtéž.

tohoto usnesení. ¹²⁵ Odůvodňuje tímto, proč tak učinil. ¹²⁶ Proti tomuto usnesení lze vždy podat opravný prostředek – odvolání. ¹²⁷

Pokud by osoba v době řízení byla umístěna ve zdravotnickém zařízení ve smyslu § 84 z. ř. s., pak by místně příslušným byl soud, v jehož obvodu se tato osoba zdržuje. Účelem této úpravy je co možná nejvíce ulehčit možnost zúčastnit se řízení. ¹²⁸

3. 4. Zahájení řízení

Zahájit řízení lze jak na návrh, tak i bez návrhu. ¹²⁹ Právě tento fakt je i jedním z mezníků, kterými lze rozlišit řízení sporné a řízení nesporné. Řízení nesporná jsou ovládána zásadou oficiality, z čehož vyplývá, že je může soud zahájit i z úřední povinnosti. ¹³⁰ Zahájit řízení z úřední povinnosti bude možné v každém případě, pokud nebude ve zvláštní části stanoveno rozdílně. ¹³¹ Příkladem řízení, které nelze zahájit z úřední povinnosti, je řízení o schválení smlouvy o nápomoci.

K zahájení řízení z úřední povinnosti soud musí přistoupit okamžitě poté, jakmile se dozví o skutečnostech, které by mohly být rozhodné pro zahájení takového řízení. Způsobů, jakými se soud může dozvědět o rozhodných skutečnostech pro zahájení řízení, je několik. Typicky se o nich může dozvědět ze své vlastní činnosti, pokud by například v průběhu řízení vyvstala pochybnost

¹²⁵ CHARVÁT, Pavel. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 36. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹²⁶ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 9. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹²⁷ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 9. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹²⁸ BÍLÝ, Martin. Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 9. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹²⁹ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 34. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-829-1.

¹³⁰ LICHOVNÍK, Tomáš. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 57. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹³¹ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 22. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

o plné svéprávnosti účastníka. Dalším způsobem může být podnět jiných soudů či správních úřadů.¹³² Pokud se tedy o skutečnostech, umožňujících zahájení řízení dozví, vydá v souladu s § 13 z. ř. s. usnesení o zahájení řízení, proti kterému nelze podat odvolání.¹³³ Tímto dnem je řízení zahájeno. Pokud se tak stane, je povinností soudu toto usnesení doručit účastníkům do vlastních rukou.

Konkrétně řízení o svéprávnosti lze zahájit jak na návrh, tak bez návrhu. Z prvního odstavce § 35 rovněž vyplývá, že návrh může podat i zdravotnický ústav. Ten ovšem není jediným subjektem, který je oprávněn podat návrh na zahájení řízení. Pro zjištění ostatních oprávněných subjektů je potřeba nahlédnout do třetího odstavce téhož paragrafu a samozřejmě do obecné úpravy v § 13. Z komparace těchto tří paragrafů plyne, že kromě zdravotního ústavu uvedeného v § 35 může podat návrh ten, jemuž byla svéprávnost omezena, a to v případě, pokud se jedná o zahájení řízení, které by rušilo či měnilo rozhodnutí o omezení svéprávnosti (§ 35 odst. 3). Pokud by ale soud takovému člověku jeho návrhy opakovaně zamítl nebo pokud nelze očekávat zlepšení jeho zdravotního stavu, může soud rozhodnout o tom, že mu toto právo po dobu až šesti měsíců ode dne právní moci takového rozhodnutí nepřisluší. Zde ovšem může nastat rozkol s ústavním právem. Tím, že soud rozhodne odebrání tohoto práva, může dojít k zásahu do ústavně garantovaných práv dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zejména přihlédneme – li k tomu, jak závažným zásahem do práv člověka omezení svéprávnosti bezesporu je.¹³⁴ Důvodová zpráva tvrdí, že se jedná o snahu zákonodárce, aby nedocházelo k nadužívání tohoto institutu.¹³⁵ Ostatním osobám, které mohou takovýto návrh podat ve prospěch člověk omezeného na svéprávnosti, nelze takovéto právo odejmout a budou ho tedy moci podat

¹³² LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 21. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹³³ SVOBODA, Karel. ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, s. 235. ISBN 978-80-7478-370-8.

¹³⁴ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUZIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 90. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹³⁵ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 6. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

kdykoliv.¹³⁶ Návrh na zahájení řízení může podat i státní orgán, jak plyne z druhého odstavce § 35.

Vzhledem k tomu, že již samotné vedení řízení o svéprávnosti může být pro dotyčného frustrující, je logické, že zákon pro podání návrhu na omezení svéprávnosti stanovuje určité podmínky, které slouží jako pojistka proti tomu, aby takových návrhů nebylo využíváno šikanózním způsobem.¹³⁷ Návrh tedy musí obsahovat, z jakých důvodů (jak skutkových tak právních) považuje navrhovatel návrh za důvodný a logicky pak i to, proč nepostačí mírnější a méně omezující opatření. Pokud by návrh byl podáván někým jiným než zdravotnickým ústavem či jiným státním orgánem, může soud požadovat, aby dotyčný v jím stanovené lhůtě doložil lékařskou zprávu o duševním stavu toho, o němž se bude řízení vést. Toto ovšem může být pro dotyčného, který není v příbuzenském vztahu s posuzovanou osobou poměrně složité, zejména s ohledem na lékařské tajemství. Pokud by se navrhovateli nepodařilo zprávu ve lhůtě doručit k soudu, povede to k tomu, že soud takové řízení zastaví dle § 35 odst. 2.¹³⁸ Není ovšem nutné, aby si soud vyžádal takovou zprávu pokaždé, je to na jeho úvaze. Správné tedy není, pokud soudy takovou zprávu vyžadují automaticky od všech nekvalifikovaných navrhovatelů.¹³⁹

Pokud by se jednalo o zahájení řízení ve smyslu odst. 3. § 36, jedná se v podstatě o pouhou variantu řízení o omezení svéprávnosti. Co se rozsahu omezení svéprávnosti v tomto řízení týče, nemusí se vždy nutně jednat o úplné zrušení omezení svéprávnosti. Toto řízení lze vést i o menší změně. Odlišností od klasického řízení o omezení svéprávnosti je fakt, že návrh na zahájení takového řízení může podat i samotný dotyčný, aniž by o tom věděl jeho

¹³⁶ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 10. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297.

¹³⁷ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 89. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹³⁸ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 89. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹³⁹ CHARVÁT, Pavel. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 57. ISBN 978-80-7552-254-2.

opatrovník. Takováto osoba potom logicky nemá ani povinnost předkládat lékařskou zprávu.¹⁴⁰

Zákon o zvláštních řízeních soudních připouští ještě jednu formu zahájení řízení. Jedná se o zahájení řízení ústně do protokolu, které se nachází v § 14 a zcela jistě se bude jednat o naprosté minimum případů.¹⁴¹ Do protokolu nelze zahájit veškerá řízení upravená tímto zákonem. Do protokolu lze zahájit takové řízení, které lze zahájit i bez návrhu (lze jím tedy zahájit řízení o svéprávnosti) dále pak návrh na uzavření manželství či návrh na osvojení.¹⁴² Ústní návrh do protokolu je zajímavý také tím, že vzhledem k tomu, že zákon v tomto případě explicitně nestanovuje, že by takovéto podání mohlo být učiněno pouze u místně příslušného soudu, lze z toho usuzovat, že takovéto podání lze učinit i u soudu místně nepřislušného.¹⁴³

Tato možnost byla v předchozí úpravě explicitně stanovena. Přestože se tato možnost ze znění zákona vytratila, je potřeba tuto možnost stále brát v potaz. Postup bude takový, že místně nepřislušný soud ho sepíše a předá jej soudu místně příslušnému.¹⁴⁴ Část odborné veřejnosti ale zastává názor opačný. Mgr. Jiří Levý zastává názor, že sepsat takovýto protokol může pouze soud místně příslušný.¹⁴⁵

Úprava v z. ř. s. upravuje ještě jedno specifikum oproti o. s. ř. V § 15 je řešena situace, kdy dojde ze strany navrhovatele ke zpětvzetí návrhu. V případě,

¹⁴⁰ CHARVÁT TAMTÉŽ.

¹⁴¹ CHARVÁT, Pavel. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 60. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁴² Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 22. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹⁴³ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUZIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 47. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹⁴⁴ JIRSA, Jaromír. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 61. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁴⁴ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 27. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹⁴⁵ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 23. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297.

kdy je před soudem vedeno řízení sporné, je žalobce „*dominus litis*“, tedy pán sporu a je tedy oprávněn disponovat s předmětem řízení u navrhovatele, v řízení nesporném tomu tak není. Soud může vyslovit neplatnost zpětvzetí návrhu v případech, kdy lze řízení zahájit i bez návrhu. Tato možnost vychází zejména ze zásad, kterými je nesporné řízení ovládáno – zásady inkviziční a zásady oficiality a materiální pravdy.¹⁴⁶

3. 5. Účastníci řízení

V řízení nesporném se v žádném z případů nevyskytuje první definice účastenství, tedy že účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný. Zásadně se využívá druhé a třetí definice. Tyto definice byly původně obsaženy v O. S. Ř., ovšem v souvislosti s rekonstrukcí byly přesunuty právě do z. ř. s.¹⁴⁷

V případě řízení o svéprávnosti se bude jednat o definici třetí, tedy účastníky řízení budou navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech se rozhoduje, a to i z toho důvodu, že pokud lze zahájit řízení bez návrhu, což v tomto případě možné je a je tím tedy vyloučena druhá definice účastníka.¹⁴⁸ Což znamená, že pokud byla osoba, o jejíchž právech a povinnostech se rozhoduje, rodičem, je účastníkem automaticky i její potomek a to vzhledem k tomu, že případné omezení svéprávnosti jeho zákonného zástupce poměrně citelně může zasáhnout do práv tohoto nezletilého.¹⁴⁹

Potomek nesvéprávného rodiče rozhodně nebude jediný, koho se takové rozhodnutí dotkne. Dalším člověkem nepochybně bude i druhý rodič dítěte. Na tuto možnost pamatuje NOZ ve svých ustanoveních v § 865 a násl., týkající se rodičovské odpovědnosti. Rodičovská odpovědnost samozřejmě náleží oběma rodičům. Může ovšem nastat situace, že bude jeden z rodičů (či jediný rodič) omezen na svéprávnosti. Pokud tedy již soud rozhoduje o omezení svéprávnosti, vždy musí společně s tímto rozhodnutím rozhodnout i o rodičovské

¹⁴⁶ VANČOUROVÁ, Kateřina., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 63. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁴⁷ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HRMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 10. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁴⁸ LEVÝ, Jiří. Tamtéž.

¹⁴⁹ CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 61. ISBN 978-80-7552-254-2.

odpovědnosti, protože při omezení svéprávnosti dochází i k zániku rodičovské odpovědnosti.¹⁵⁰ Soud může rozhodnout několika způsoby. Soud určí, že se společně s omezením svéprávnosti omezuje rodičovská odpovědnost. V takovém případě bude rodič nezletilého stále jejím nositelem, ale nikoliv jejím vykonavatelem.

Druhým způsobem bude situace, kdy rozhodne o omezení výkonu rodičovské odpovědnosti. V tomto případě společně s rozhodnutím o omezení svéprávnosti rozhodne soud o tom, jaká rodičovská práva a povinnosti může rodič vykonávat.¹⁵¹

Navrhovatel je účastníkem v případech obou definic účastenství. To vyplývá zejména z toho, že jeho postavení neplyne z práva hmotného, ale z práva procesního. Pokud by se prokázalo, že nemá hmotné právo, o které opírá svoji procesní legitimaci, soud jeho účast na jednání ukončí v případě třetí definice účastenství usnesením.¹⁵²

Povinností každého soudu je zkoumání okruhu účastníků kdykoliv během řízení. Pokud by zjistil, že se řízení neúčastní někdo, kdo se účastnit má či se ho účastní ten, kdo se ho účastnit nemá, postupuje soud dle § 7.¹⁵³ Tento paragraf je vyhrazen pro řešení výše zmíněných situací, kdy některý účastník v řízení „přebývá“ či „chybí“ v případech, kdy je účastenství definováno třetí definicí. Důvodem pro zařazení tohoto ustanovení do právní úpravy je fakt, že hmotné právo nestanovuje explicitně okruh účastníků v těchto řízeních. Tato absence legálního vymezení je důvodná vzhledem k tomu, že v těchto řízeních, včetně řízení o svéprávnosti, nelze spolehlivě *pro futuro* určit, kdo účastníkem bude.

¹⁵⁰ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012, s. 217.* Dostupné online na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. § 865 [Nositelé rodičovské odpovědnosti, rodič omezený]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 838. ISBN 978-80-7400-503-09.

¹⁵² LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 10. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁵³ LEVÝ, Jiří. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 11. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

Proto soud musí účastenství osoby na takovém řízení posuzovat vždy individuálně vzhledem k okolnostem jednotlivých případů.¹⁵⁴

3. 5. 1. Státní zastupitelství

Vzhledem k tomu, že řízení o svéprávnosti je jedním z taxativně vymezených řízení, do kterých může státní zastupitelství vstupovat, je potřeba se o něm v rámci výkladu o účastnících řízení zmínit i v této práci. Státní zastupitelství v souladu se svým posláním hájit veřejné zájmy, může v určitých případech vstoupit do probíhajícího řízení či jej iniciovat. Vstup státního zastupitelství do řízení bude zcela jistě věcí výjimečnou.¹⁵⁵ Pokud ale již státní zastupitelství do řízení vstoupí, nemusí se jej projednávaná věc bezprostředně dotýkat.¹⁵⁶ Legislativním základem pro činnost je čl. 80. Ústavy. Vstup do řízení nesporných tvoří zároveň páteří agendu státního zastupitelství v netrestních věcech a jeho přítomnost bude zejména pomáhat k naplnění zásady vyšetřovací, kterou je obecně nesporné řízení ovládáno.¹⁵⁷

Po vstupu se státní zastupitelství nestává účastníkem řízení, nýbrž samostatným subjektem řízení, přestože od svého vstupu do řízení je oprávněno činit veškeré procesní kroky jako účastník.¹⁵⁸ Postavení účastníka mu zákon přiznává ve chvíli, kdy samo řízení iniciuje.¹⁵⁹

3. 6. Zastoupení účastníka

Povinností každého soudu je pro řízení jmenovat posuzovanému opatrovníka. Tato povinnost vyplývá z § 37. Toto musí učinit i v případě, že posuzovaný si již zvolil opatrovníka hmotněprávního.¹⁶⁰ Z čehož vyplývá, že posuzovaný může mít v jednu chvíli opatrovníka jmenovaného soudem a

¹⁵⁴ LEVÝ TAMTÉŽ. S 11.

¹⁵⁵ JIRSA, Jaromír., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 42. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁵⁶ 29 Odo 44/2004.

¹⁵⁷ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUZIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 39. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹⁵⁹ SVOBODA, Jiří. Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 11. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁶⁰ KS České Budějovice 8 Co 2017/2014.

zmocněnce, kterého si zvolil. Při výběru zmocněnce není až na pár drobných výjimek nikterak omezen. Zmocněncem nesmí v řízení o svéprávnosti být návrhovatel či jiný účastník daného řízení, jelikož by jejich zájmy mohly být v rozporu se zájmy posuzovaného.

Za opatrovníka může být zvolena dospělá osoba způsobilá k právním úkonům, či právnická osoba. Úkolem opatrovníka je v průběhu řízení chránit a hájit práva osoby, kterou zastupuje. Při výběru je tedy vhodné pokusit se jmenovat někoho z řad příbuzných posuzovaného. Soud ovšem bude muset zkoumat, zda takový rodinný příslušník nebude mít v řízení protichůdné zájmy. Primárním předpokladem pro jmenování do funkce opatrovníka je samozřejmě souhlas takové osoby.¹⁶¹

Vzhledem k tomu, že k výkonu funkce opatrovníka je zapotřebí nejen morální, ale i odborná způsobilost, jeví se vhodné za opatrovníka jmenovat někoho z řad advokátů, pokud není možné jmenovat někoho z rodiny. Opatrovník je pak jmenován usnesením, proti kterému je odvolání přípustné. Je logické, že pokud je soud tím, kdo opatrovníka jmenuje, má na počínání opatrovníka dohlížet.¹⁶² K tomu se vyjadřuje i Ústavní soud ve svém rozhodnutí, kdy říká následující: „*Pokud opatrovníka, coby zástupce účastníka řízení, ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení. Má při tom povinnost zprostit opatrovníka jeho funkce, pokud zjistí, že opatrovník svoji funkci v řízení buďto nevykonává fakticky vůbec, a nebo zcela nedostatečně (jako v posuzovaném případě). Postup, kdy je soudem ustanoven a poté tolerován nedostatečně činný opatrovník, je nepřipustným formalismem, který ve svém důsledku popírá právo zastoupeného účastníka na spravedlivé řízení. Nerespektování uvedených pravidel ze strany obecného soudu je porušením ústavně zaručených práv stěžovatelky ve smyslu čl. 5, čl. 36 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod*“.¹⁶³

¹⁶¹ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 86. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁶² CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 128. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁶³ II. ÚS 194/11.

Pokud by se jednalo o řízení dle § 35 odst. 3, tedy o zrušení omezení svéprávnosti či o změně rozhodnutí o ní, nastane zde z hlediska opatrovníků změna, posuzovaný bude logicky zastoupen i opatrovníkem, kterého mu soud určil dle § 62 NOZ v řízení podle § 44 z. ř. s.¹⁶⁴ Důvodem této změny bude, fakt, že v takovémto řízení bude vlastně opatrovník v pozici účastníka řízení, protože zcela jistě dochází k rozhodování o jeho právech a povinnostech.

Úprava zastoupení (konkrétně § 37 odst. 2) taktéž myslí na situaci, kdy by procení úkony zmocněnce a opatrovníka byly v rozporu. V takovém případě logicky v souladu se smyslem celého řízení posoudí soud takový návrh, který je v souladu se zájmy účastníka. Pluralita osob hájících zájmy posuzovaného člověka může mít ale i důsledky pozitivní. Právě dva pohledy na věc mohou často osvětlit záležitosti dotyčné posuzované osoby v případech, kdy jedna či druhá osoba nevykonává svoji funkci řádně.¹⁶⁵

3. 7. Jiný soudní rok

Jiný soudní rok je v českém právu novým institutem a je zakotvený v § 18 z. ř. s. Soud jej může nařídít v případě, že to považuje za vhodné. Jiný soudní rok se může konat i mimo soudní budovu. Typicky například v případě řízení o svéprávnosti se může konat ve zdravotnickém zařízení za účelem zhlédnutí posuzovaného.¹⁶⁶ Obecně jej může provést vyšší soudní úředník či asistent soudce. Ovšem v případě řízení o svéprávnosti je zde výjimka. Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu vydalo stanovisko, že v případě řízení o svéprávnosti může shlédnout člověka pouze soudce.¹⁶⁷ Vzhledem k tomu, že z. ř. s. nařízení přípravného řízení vylučuje, plní jiný soudního rok *de facto* jeho roli. Soud během něj tedy může vyzývat účastníky k vyjádření a ukládat jim jiné procesní povinnosti apod. Po ukončení jiného soudního roku taktéž nedochází ke koncentraci řízení.

¹⁶⁴ CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 128. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁶⁵ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 86. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁶⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní. 2.*, aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 267. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-571-5.

¹⁶⁷ Cpjn 201/2015.

Jiný soudní rok ale může sloužit i jako alternativa pro běžné řízení. K tomu bude docházet typicky v případech, kdy to bude v zájmu toho, o jehož právech se rozhoduje. Zejména se to bude uplatňovat právě v řízení o svéprávnosti, kdy lékař stanoví, že posuzovaný sice není schopný zúčastnit se jednání soudu v soudní budově, ale je schopen se aktivně zapojit, pokud k jinému soudnímu roku dojde v jiných prostorách. Jiný soudní rok lze nařídit, pokud má soudce za to, že nařízení jiného soudního roku v méně formálním prostředí bude ku prospěchu věci.¹⁶⁸

V souvislosti s jiným soudním rokem se do českého právního řádu dostávají i jiné pojmy. Konkrétně se jedná o pojmy „*svolání*“ a „*přizvání*“. V podstatě se jedná o ekvivalenty právních pojmů nařízení a předvolání. Použití těchto termínů má zjevně opodstatnění v tom, že celý institut jiného soudního roku je institutem neformálním a tomu, kdo jej nařizuje, dává poměrně velkou svobodu v tom, jakým způsobem jej provede.¹⁶⁹

3. 8. Řízení před soudem

Obecná právní úprava (v tomto případě § 19) stanovuje, že je potřeba k projednání věci samé nařídit jednání. V další větě ovšem samotná právní úprava připouští, že z tohoto obecného pravidla mohou být samozřejmě výjimky. V tomto případě počet řízení obsahujících právě takovou výjimku bohatě převyšuje počet řízení, u kterých je bezezbytku aplikovatelná obecná právní úprava. To až do takové míry, že lze až pochybovat o smyslu tohoto ustanovení.¹⁷⁰

Požadavek veřejného projednání pramení z Ústavního pořádku, konkrétně z čl. 96 odst. 2 Ústavy a čl. 38 odst. 2 Listiny.¹⁷¹ Z výše uvedeného tedy plyne, že na rozdíl od klasického sporného řízení dle O. S. Ř. nebude soud moci vyzvat

¹⁶⁸ SVOBODA, Karel. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 28-29. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁶⁹ JIRSA, Jaromír., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 67. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁷⁰ Lavický, Petr. LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 67. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

¹⁷¹ JIRSA, Jaromír., JIRSA, JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 73. ISBN 978-80-7552-254-2.

účastníky k tomu, aby se vyjádřili, zda souhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení soudního jednání.¹⁷² Ovšem i v případě z. ř. s. nalezneme výjimky. Zpravidla se bude jednat o případy, kdy se z pohledu tohoto zákona nebude jednat o meritorní rozhodnutí ve smyslu § 19.¹⁷³ Typicky se tímto myslí například řízení o umoření listin či soudní prodej zástavy.

Samotný průběh řízení pokud není stanoveno z. ř. s. jinak, není v tomto zákoně upraven. Je tedy potřeba použít úpravu obecnou, obsaženou v § 115 a násl. o. s. ř., ovšem s několika odchylkami oproti řízení spornému.

První a asi nejzásadnější odchylka vyplývá hned z prvního odstavce § 20, který dává určitý obecný přehled odlišností řízení, vedených podle tohoto zákona. První odstavec stanovuje, že řízení v režimu z. ř. s. budou ovládána zásadou vyšetřovací. To je největší rozdíl oproti klasickému spornému řízení. Soud zde totiž není vázán návrhy účastníků. Soud v těchto řízeních může provádět důkazy dle svého uvážení nad rámec toho, co účastníci navrhli. Účelem je to, aby rozhodl například na základě opravdového zdravotního stavu a zejména duševního stavu osoby, o jejíž svéprávnosti rozhoduje. Tím ale není žádným způsobem narušena možnost účastníka řízení předkládat a uvádět rozhodující důkazy a tvrzení. Tato možnost účastníkovi plyne hned z odstavce následujícího. Ten říká: „*Účastník může uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí. Tím není dotčeno právo účastníka uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení*“. Z první věty tohoto odstavce vyplývá další rozdíl mezi sporným a nesporným řízením, a tím je absence koncentrace řízení. Zatímco v řízení sporném může účastník uvádět skutečnosti a předkládat důkazy pouze do skončení prvního jednání, v případě řízení nesporného tak může činit po celou dobu. To ovšem neznamená, že soud bude všemi důkazními návrhy ze strany účastníků vázán. Ve výsledku je to stále on, kdo rozhodne, zda navržený

¹⁷² Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 23. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹⁷³ SVOBODA, Karel. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 31. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

důkaz provede, či nikoliv.¹⁷⁴ Věta druhá obsahuje zásadu úplné apelace v odvolacím řízení.

V odstavci třetím pak nalezneme vyloučení sankcí za obstrukce během sporu. Bude se jednat o nedostavení se k soudu, či nepodání vyjádření. Zatímco v řízení sporném je výše popsané chování spojeno s vydáním rozsudku pro zmeškání, či s fikcí prokázání dané skutečnosti, v soudním řízení nesporném tomu tak není. Bude tedy platit opak. Tedy za prokázané se v případě nesporného řízení považuje věc pouze se souhlasem účastníka.¹⁷⁵ Úprava se taktéž opírá o § 25 odst. 2, kde je explicitně stanoveno, že rozsudkem pro zmeškání v případě zvláštního řízení soudního nelze rozhodnout. Ovšem aby neaktivita účastníka řízení nevedla k jeho neúměrnému prodlužování, může soud vydat výzvu k vyjádření, která bude obsahovat doložku o tom, že pokud soud nedostane od účastníka vyjádření v průběhu stanované lhůty, bude to soud považovat za souhlas.^{176, 177}

Čtvrtý odstavec obsahuje úpravu situace, kdy bude jedním z účastníků řízení nezletilý. Bude se typicky jednat o příklad, kdy posuzovaná osoba, jež má být omezena na svéprávnosti, bude rodičem nezletilého dítěte. Toto dítě bude účastníkem řízení, protože omezením svéprávnosti bude zcela jistě zasaženo i do právní sféry nezletilého.

Speciální právní úpravu postupu pro řízení o svéprávnosti nalezneme v § 38. z. ř. s. Soud je v tomto případě povinen nařídit jednání, protože zde není speciální právní úprava, která by vylučovala použití § 19. Pokud by se to jevilo jako vhodné, může soud ještě před jednáním nařídit i jiný soudní rok.¹⁷⁸ Soud v průběhu řízení musí v každém případě vyslechnout posuzovanou osobu. Od

¹⁷⁴ JIRSA, Jaromír., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 79. ISBN 978-80-7552-254-2.

¹⁷⁵ K tomu též rozsudek 2 Cmo 411/2012-83.

¹⁷⁶ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních*, č. 292/2013 Dz s. 23. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹⁷⁷ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUZIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 56. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

¹⁷⁸ CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 42. ISBN 978-80-7552-254-2.

výslechu může soud upustit pouze v případě, že výslech nelze provést vůbec, či za cenu újmy posuzovaného na jeho zdravotním stavu. Soud ale musí pokaždé bezvýjimečně posuzovaného shlédnout. Soud se během tohoto úkonu snaží posoudit, jaký je celkový psychosomatický stav posuzovaného. Během zhlédnutí se soud pokusí zjistit, jaký má posuzovaný vztah k řízení. Pokud sám aktivně žádá o výslech, soud jej bezvýjimečně provede. Oba výše zmíněné úkony lze spojit v jeden.¹⁷⁹ Toto se dle mého názoru bude jevit účelným v případech, kdy pobyt v soudní síni a formalismus soudního jednání povedou k přílišné nervozitě až úzkostným stavům u posuzovaného, což z jeho pohledu může mít negativní dopad na výsledek celého procesu. Proto je účelné spojit výslech právě se zhlédnutím, které se má konat zásadně mimo soudní síň a v prostředí, které je člověku přirozené. Soud o zhlédnutí vypracuje protokol, ten by měl obsahovat i nonverbální projevy člověka.¹⁸⁰

Další osobou, jejíž výslech je v rámci řízení o svéprávnosti nezbytností, je osoba znalce.

Přesto, že znalecký posudek má v řízení o způsobilosti význam zásadní, nesmí se nikdy jednat o jediný důkaz, na jehož základě bude soud posuzovat svéprávnost dotyčného.¹⁸¹ I přes letitost tohoto judikátu jej lze s drobnými výhradami použít dodnes. Úkolem soudu je přirozeně, objektivně a s dostatečnou pečlivostí posoudit duševní stav posuzované osoby. Při jeho zjišťování soud tedy musí přihlédnout nejen právě ke znaleckému posudku, ale i k důkazům ostatním.¹⁸² Pouhé seznámení se soudu se znaleckým posudkem nemůže zajistit individuální přístup soudce k věci, který je v tomto řízení zcela zásadním elementem. Ústavní soud se v tomto rozhodnutí staví i proti špatně zpracovaným znaleckým posudkům. Ty podle něj svým zpracováním překračují svůj běžný „úkol“ tedy objektivní přezkum zdravotního stavu posuzovaného a soudcům

¹⁷⁹ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 87. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁸⁰ BÍLÝ, Martin. Tamtéž.

¹⁸¹ NS ČSSR 5 Cz 67/63.

¹⁸² BEZOUŠKA, Petr, Milan HULMÁK, Jindřich PSUTKA a Tomáš DOLEŽAL. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku: komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 18. ISBN 978-80-7552-090-6.

rovněž nabízí rovnou návod, jakým způsobem mají danou věc rozhodnout.¹⁸³ Toto jednání lze dle mého interpretovat tak, že se soudní znalec možná nevědomky staví svým posudkem do pozice soudce. Mám tedy za to, že špatně provedeným znaleckým posudkem, který dává soudci jasný návod na rozhodnutí, je porušováno právo jednotlivce na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

Na návrh znalce může taktéž soud nařídit vyšetřování posuzovaného ve zdravotním ústavu. Nejdéle však po dobu čtyř týdnů, pokud je to nezbytné k vyšetření stavu posuzovaného a nelze jej vyšetřit jiným způsobem. Jedná se ale o zcela výjimečný případ. Pokud tedy soudní znalec navrhuje, aby byl posuzovaný vyšetřován ve zdravotním ústavu, musí svůj návrh náležitě odůvodnit. Zejména se bude muset vypořádat s odůvodněním faktu, že nelze posuzovaného vyšetřit jinou mírnější metodou. Soud pak o návrhu rozhoduje usnesením. Vzhledem k tomu, že se tímto usnesením zasahuje do práv účastníka řízení, je proti němu možné odvolání. Důvodem pro vyšetřování posuzovaného ve zdravotním ústavu v žádném případě nesmí být fakt, že se odmítá podrobit klasickému vyšetření. V takovém případě musí soud postupovat podle §§ 52 a 53 O. S. Ř.¹⁸⁴

3. 9. Posouzení mírnějších opatření

Celé řízení o omezení svéprávnosti má být vedeno v nejlepším zájmu posuzovaného. Z toho vyplývá, že člověk, který trpí duševní nemocí, nemusí být pokaždé soudem svéprávnosti zbaven. Právě naopak. Úkolem soudu je po celou dobu procesu zkoumat, zda nemůže být adekvátního výsledku dosaženo jinak. Zásada subsidiarity omezení svéprávnosti musí být vždy beze zbytku dodržena.

Soud tedy v průběhu celého řízení musí zkoumat, zda k vyřešení situace posuzovaného nepostačí opatření mírnější, než je omezení svéprávnosti. Během řízení tedy může soud rozhodnout opatřeních, která jsou menším zásahem do právní sféry člověka. Může se jednat například o zastoupení členem domácnosti, či o jmenování opatrovníka. Soud taktéž může kombinovat více podpůrných opatření.

¹⁸³ II. ÚS 2630/07.

¹⁸⁴ CHARVÁT. Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 133. ISBN 978-80-7552-254-2.

Prakticky to tedy znamená, že pokud během řízení vyjde najevo, že omezit dotyčného na svéprávnosti není potřeba, soud skončí řízení rozsudkem, ve kterém stanoví, jaká mírnější opatření schválí.¹⁸⁵ Pokud by se jednalo o řízení, které bylo zahájeno na návrh, nemusí v tomto případě jeho rozhodnutí obsahovat zamítavý výrok.¹⁸⁶

3. 10. Rozhodnutí

Obecná úprava v § 25 stanovuje, že soud rozhoduje v případě zvláštních řízení soudních usnesením. V případě řízení o svéprávnosti soud rozhoduje ve věci samé rozsudkem. Tato odchylka od obecné úpravy je dle mého názoru zcela na místě. O tak závažném zásahu do právní sféry člověka by soud ani ničím jiným rozhodovat neměl.

Soud tedy rozsudkem rozhoduje o tom, zda svéprávnost člověka omezí, či nikoliv. Formulace rozsudku je v tomto případě vždy negativní. Soud v něm tedy vyjmenovává okruh záležitostí, které již posuzovaný nemůže činit. I zde je ovšem jedna výjimka. Tou jsou „běžné záležitosti denního života“. Toto může být jediným pozitivním vymezením v celém výroku rozsudku.¹⁸⁷ Pokud je posuzovaný rozsudkem zbavován svéprávnosti s tím, že smí činit právě pouze „běžné záležitosti denního života“, jedná se o maximální možnou míru omezení svéprávnosti. Obdobnou ideu již v českém právním řádu můžeme nalézt poměrně dlouhou dobu. Konkrétně ji nalézáme ve stanovisku R7/1979. Zde Nejvyšší soud deklaruje, že přesto, že je člověk na svéprávnosti omezen, jsou zde záležitosti, u kterých by bylo v rozporu s jeho vlastním zájmem, aby je někdo za něj obstaral. Toto stanovisko zcela reflektuje nová hmotněprávní úprava ve svém § 64, ve kterém stanovuje, že maximální možná míra omezení svéprávnosti spočívá v tom, že posuzovaný nebude schopen činit cokoliv mimo právě běžných záležitostí všedního dne. Pokud by posuzovanému nebylo dovoleno ani toto, nemohl by

¹⁸⁵ LAVICKÝ, Petr aj. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-3-14]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁸⁶ K tomu NS 30 Cdo 1686/2011.

¹⁸⁷ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 89. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

například nakoupit ani rohlíky či samostatně použít dopravní prostředek, nýbrž se taktéž jedná o právní jednání ve smyslu občanského zákoníku.¹⁸⁸

Vzhledem k dopadu takového zásahu by soud vždy měl pečlivě zvažovat, zda k tomuto maximálnímu omezení svéprávnosti přistoupí či nikoliv. V úvahu ovšem takovéto omezení připadá, pokud posuzovaný ztratil jak složku rozpoznávací, tak složku ovládací, tedy není s to absolutně posoudit své chování v jakékoliv rovině, nemluvě o tom, že by mohl predikovat jeho následky.¹⁸⁹ Ovšem i mezi dvěma lidmi, u kterých došlo k omezené svéprávnosti v maximální možné míře, je potřeba pečlivě rozlišovat. Soud tedy bude muset posoudit, čeho je každý jednotlivý dotyčný schopen, a to zcela individuálně.¹⁹⁰

Rozsudek doslova říká toto: „*Běžnými záležitostmi každodenního života člověka omezeného ve svéprávnosti ve smyslu ustanovení § 64 o. z., jsou takové záležitosti, které se odvíjejí od kvality jeho běžného života s přihlédnutím ke všem jeho zvláštnostem*“.

Toto by mohla být dle mého názoru ze strany Nejvyššího soudu cesta, jak přistupovat k tomuto zcela jistě vágnímu právnímu pojmu „*běžné záležitosti každodenního života*“, který ze své podstaty vždy bude činit jisté, ať již menší či větší interpretační potíže, i když ze své podstaty zde asi není jiné legislativní cesty, než právě použití relativně neurčitého právního pojmu.

Není tedy od věci zamyslet se i s ohledem na rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové¹⁹¹, které nebylo nakonec určeno k publikaci ve sbírce rozhodnutí a stanovisek, blíže nad podmínkami, na základě kterých vlastně soud konstruuje rozsudek ve smyslu § 64.

V případě například těžkého ublížení na zdraví, je zdravotní stav dotyčného poměrně dobře dokumentovatelný objektivními metodami, jako například rentgenové vyšetření či výpočetní tomografie. Znalec ve svém posudku

¹⁸⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I. Obecná část (§ 1 -654). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 290. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁸⁹ VOJTEK, Petr. *Výběr rozhodnutí z oblasti civilněprávní*. Soudní rozhledy. 2015, č. 5, s. 185-190.

¹⁹⁰ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014.

¹⁹¹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 9. 2014 sp. zn. 26 Co 197/2014, který říká: *V rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost, soud konkrétním způsobem vymezí rozsah, v jakém způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezil.*

tedy dobře může určit přesný rozsah zranění a způsob, kterým dotyčný zranění utrpěl, případně pak průběh samotné léčby nebo trvalých následků.

Rozhoduje-li soud o omezení svéprávnosti, taktéž bude rozhodovat na základě na první pohled „stejného“ znaleckého posudku, taktéž vytvořeného soudním znalcem. Tento znalec ovšem z podstaty a specifiky svého oboru, na rozdíl od předchozího případu, musí ke zpracování tohoto posudku přistoupit zcela jinak než v případě předchozím. Psychickou nemoc nelze dosud kvalifikovat stejným způsobem jako například zlomeninu stehenní kosti v předchozím případě. Ze své podstaty se tedy posudek nemůže opírat o tvrdá data podložená důkazy, tak, jako je tomu v případě, kdy je možné poranění dokázat takovým způsobem jako jsou rentgenové snímky apod. Kategorie v psychologických a psychiatrických oborech se konstituují na zcela jiné bázi než v případě výše zmíněného rentgenového snímku.

Nejdůležitějším úkolem soudu tedy v případě rozsudku v řízení o svéprávnosti bude právě zejména za pomoci znaleckého posudku správně vymezit okruh záležitosti, které je schopen si posuzovaný obstarat samostatně vyjma těch záležitostí, které jsou „běžnými záležitostmi každodenního života“. Na první pohled by tato formulace mohlo budít dojem, že soud tyto „běžné záležitosti každodenního života“ ve svém rozhodnutí exaktně tyto záležitosti vymezuje za pomoci výčtu. Takováto představa je ovšem mylná. Jak již bylo zmíněno výše, soud taxativně vymezuje, jaké úkony nesmí posuzovaný činit samostatně, čímž vlastně vymezuje posuzovanému „pole působnosti“ ve kterém může jednat samostatně. Soud tedy bude muset zjišťovat denní režim posuzovaného, jeho chování v různých situacích apod. Nýbrž i když budeme mít dva posuzované, kteří mají ve znaleckém posudku uvedenou stejnou výši inteligenčního kvocientu, zcela jistě nebudou ve stejně nastavených situacích reagovat stejným způsobem. Na základě výše uvedeného se domnívám, že právě formulace rozsudků v záležitostech omezené svéprávnosti patří k jedněm z nejtěžších v civilním soudnictví.

Jako v případě jiných rozsudků, musí i v rozsudku o omezení svéprávnosti být pregnantně popsáno, jaké jednání posuzovaný již nesmí činit samostatně. Z toho lze dovodit, že pokud určité chování není v rozsudku posuzovanému zakázáno, tak se jej omezení nedotýká. Pokud tedy bude posuzovaný omezován, co do nakládání s penězi, musí tam být nejen přesně

uvedena výše, do které může s penězi disponovat, ale také doba, po kterou je na tuto částku omezena.¹⁹²

Maximální doba, po kterou lze v současné době jedince omezit na svéprávnosti, je pět let. Podle původního znění § 59 NOZ byla původně tato doba pouze tři roky. Zákonodárce k této změně přistoupil zejména na základě četných připomínek ze strany odborné veřejnosti. Zákonodárce tuto změnu, dle mého názoru, poměrně rozumně odůvodňuje tím, že zejména v případech, kdy se nečeká změna zdravotního stavu pacienta, je rozumné ponechat tuto dobu delší. Taktéž mám za to, že tato změna bude vést k menší zatíženosti soudů, osob na svéprávnosti omezovaných a jejich opatrovníků touto agendou. V souvislosti se změnou této doby je potřeba pamatovat na to, že stále dle § 60 soud své rozhodnutí o omezení svéprávnosti z úřední povinnosti změní, pokud se změní okolnosti, za kterých byl posuzovaný na svéprávnosti omezen. Takovými okolnostmi bude zejména trvalý ústup duševní choroby, pro kterou byla dotyčnému svéprávnost omezena. Taktéž lze jako podpůrný argument pro tuto změnu uvést fakt, že stejné lhůty uvádí i francouzský Code Civil či quebecká právní úprava.¹⁹³ Konkrétně tyto časové hranice nalezneme v § 278 quebeckého občanského zákoníku. Stanovují, že pokud soud nestanoví dřívější datum přezkumu, se ochranný dohled přezkoumává každé tři roky v případě, že byl soudem ustanovený poručník či podpůrce a každých pět let, pokud bylo soudem rozhodnuto o opatrovnictví.¹⁹⁴

Za meritorní rozhodnutí ve věci v případě řízení o svéprávnosti se považuje taktéž, pokud soud dobu omezení svéprávnosti prodlužuje, či pokud mění nebo takové rozhodnutí ruší z důvodu změny okolnosti.¹⁹⁵

Rozsudek ve věci omezení svéprávnosti je bezesporu rozsudkem statusovým. Platí zde tedy co do závaznosti mírně odlišná pravidla. Zatímco

¹⁹² Nejvyšší soud, 30 Cdo 4467/2014.

¹⁹³ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb.*, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, č. 460/2016 Dz. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3f6nbwgbpwi6q#>.

¹⁹⁴ Civil Code Of Québec § 278 a násl. dostupné z: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/ShowDoc/cs/CCQ-1991>.

¹⁹⁵ CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2.2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 136. ISBN 978-80-7552-254-2.

obecně je rozsudek závazný pro účastníky řízení a soud, v tomto případě je tomu jinak. § 27 říká následující: „*Výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby, je závazný pro každého.* Stejně jako v jiných rozsudcích týkajících se statusových otázek zde tedy platí, že nejsou závazné pouze pro účastníky řízení a soud, ale jsou závazné pro všechny.¹⁹⁶

Vzhledem k tomu, že v řízení o svéprávnosti je posuzovaný poměrně specifickou procesní stranou, je potřeba toto zohlednit i během jeho seznamování s rozsudkem. Je tedy potřeba ho s rozsudkem seznámit adekvátně k jeho zdravotnímu stavu. Je tedy vhodné, pokud soud jeden z opisů rozsudku vyhotoví větším či Braillovým písmem.¹⁹⁷

Nově soud musí pokaždé doručit rozsudek posuzovanému. V předchozí právní úpravě toto činit nemusel, pokud ze znaleckého posudku vyplývalo, že by posuzovaný nebyl schopen jej posoudit. Rozsudek je taktéž potřeba pokaždé doručit opatrovníkovi a zvolenému zástupci. V případě vstupu státního zastupitelství do řízení se pak logicky jeden opis doručuje i státnímu zástupci.¹⁹⁸

Na tomto místě je ještě potřeba připomenout, že řízení o svéprávnosti je jedním z řízení, které lze zahájit i bez návrhu, soud při jeho vydávání není vázán návrhy účastníků. Soud tedy tyto návrhy může překročit. Důvodem tohoto je fakt, že samotným smyslem tohoto řízení není úprava poměrů mezi účastníky. Soud tedy v tomto případě nerozhoduje o vzájemném sporu dvou účastníků, ale upravuje jejich vzájemná práva a povinnosti.¹⁹⁹

3. 11. Zrušení rozhodnutí

Zrušení rozsudku je upraveno v § 42 z. ř. s. Jedná se o zcela specifický případ, kdy je rozsudek zrušen, aniž by došlo k uplatnění opravného prostředku.

¹⁹⁶ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb.*, zákon o zvláštních řízeních soudních, č. 292/2013 Dz s. 25. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich>.

¹⁹⁷ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 95. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁹⁸ LAVICKÝ, Petr aj. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář [Systém ASPI]*. Wolters Kluwer [cit. 2019-3-14]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹⁹⁹ LAVICKÝ, Petr aj. Tamtéž.

Není zde ani stanovena lhůta, po kterou tak soud může učinit. Rozsudek je tedy možno zrušit kdykoliv, když soud zjistí, že je k tomu důvod. Zrušit rozsudek může soud jak na návrh, tak z vlastní iniciativy. Pokud půjde o nápravu rozhodnutí, kterou se rozsudek o omezení svéprávnosti zcela ruší, nemusí být splněny všechny požadavky kladené při obnově řízení.²⁰⁰

V první řadě je potřeba říci, že soud může zrušit pouze takové rozhodnutí, které posuzovaného na svéprávnosti omezuje. Důvodem pro zrušení rozsudku je fakt, že vyšly najevo skutečnosti, které by zabraňovaly vydání takovému rozsudku. Totéž platí i pro situace, kdy sám soud z úřední povinnosti zjistí, že rozsudek který vydal, vydán být neměl. Tím, že soud vydá rozhodnutí, kterým se ruší omezení svéprávnosti, je retroaktivní tím způsobem, že po jeho vydání se na osobu hledí, jako by nikdy nebyla svéprávnosti zbavena (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu 2 Cz 1 /69).²⁰¹

Logicky se lze potom ptát, co se stane s právními jednáními posuzované osoby. Vzhledem k tomu, že takovýto rozsudek platí *ex tunc*, neplatná právní jednání se stávají právními jednáními platnými. Logickou prevencí proti velkým „rošádám“ v životě posuzovaného a jeho okolí je fakt, že samotná maximální doba omezení svéprávnosti byla stanovena na maximální možnou dobu pěti let a bylo upuštěno od úplného zbavení svéprávnosti. Zejména tedy nedojde k tomu, že se bude zpětně činit platným například nákup běžných denních potřeb a podobně.²⁰²

3. 12. Náklady řízení, náhrada nákladů řízení

Obecnou úpravu pro náklady řízení nalezneme v § 23 z. ř. s. Vzhledem k tomu, že řízení o omezení svéprávnosti lze zahájit i bez návrhu platí, že náklady si každý účastník nese sám.

²⁰⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza. LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 136-137. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

²⁰¹ BÍLÝ, Martin. SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL, Jiří LEVÝ a Miroslav HROMADA. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 96. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.

²⁰² CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 14. ISBN 978-80-7552-254-2.

Právní úprava nákladů řízení byla beze zbytku převzata z O. S. Ř. Stejně jako v předchozím případě náklady řízení platí stát, což vyplývá přímo z § 43. To logicky vyplývá z toho, že soud není vázán návrhy účastníků a jeho úkolem je v řízení o svéprávnosti nalézt pravdu materiální. Za tím účelem logicky soud hledá a navrhuje důkazy. Bylo by tedy nespravedlivé, žádat v tomto případě náklady řízení po účastnících. Typicky se bude jednat o náklady na vypracování znaleckého posudku – tedy znalečné, náhrada ušlého zisku svědků apod. Samozřejmostí je, že stát nese i náklady na povinné zastoupení opatrovaného.²⁰³

I v řízení o svéprávnosti může soud uplatnit sankční opatření ve smyslu § 24. To tkví v tom, že může uložit náhradu nákladů na řízení či jejich části účastníkovi, který podal návrh na zahájení takového řízení, pokud by se jednalo o takový návrh, který byl pouze bezúspěšným uplatněním práva.²⁰⁴ Takto budou posuzovány zejména takové návrhy, které lze označit za šikanózní, jejichž jediným

smyslem je znepríjemnit život toho, proti němuž směřují.²⁰⁵ Odpověď na to, co je považováno za návrh šikanózní či za návrh, který je zjevně bezúspěšný, nám dávají ve svých rozsudcích Nejvyšší správní soud a Ústavní soud. NSS definuje šikanózní návrh jako takový, který je uplatněn „svévolně a účelově, pokud se soudí nikoliv se snahou o meritorní řešení sporu, nýbrž pro samotné vedení sporu“.²⁰⁶ Jako zřejmě bezúspěšný bude brán takový návrh, který například vyvrací skutečnost, která byla posuzována v jiném řízení.²⁰⁷

V krajním případě může stát požadovat náhradu nákladů řízení proti tomu, o jehož svéprávnost šlo (43 odst. 2. z. ř. s). Bude se jednat o případ, kdy to po člověku omezeném na svéprávnosti lze spravedlivě vyžadovat. Prakticky se ale

²⁰³ MACKOVÁ, Alena a Ladislav MUZIKÁŘ. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 96-97. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

²⁰⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina, PONDIKASOVÁ, Tereza, LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 139. Praktický komentář. ISBN 978-80-7478-869-7.

²⁰⁵ JIRSA, Jaromír., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 92. ISBN 978-80-7552-254-2.

²⁰⁶ Rozhodnutí NSS 2 As 137/2011-3.

²⁰⁷ JIRSA, Jaromír., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 93. ISBN 978-80-7552-254-2.

bude jednat o případ zcela raritní. Toto ustanovení v podstatě zachová myšlenku svého předchůdce (191 odst. 1. O. S. Ř). Je ale třeba mít na paměti, že kritéria spravedlnosti budou zcela jistě rozdílná od doby, kdy byl občanský soudní řád přijímán.

Pokud tedy soud uvažuje o tom, že nechá náklady řízení uhradit samotným posuzovaným, musí vždy pečlivě zjišťovat, jaký má posuzovaný příjem, zda má nějaké vyživovací povinnosti a podobně. Zcela neefektivním by jistě bylo, pokud by vydal rozhodnutí o tom, že náklady řízení půjdou k tíži posuzovaného, pokud by dopředu věděl, že taková částka bude v budoucnu nevymahatelná. Bude se například jednat o případy osob, které jsou závislé na omamných a psychotropních látkách.

Primárně by se v těchto případech měl také zaměřit na to, jakým způsobem u posuzovaného onemocnění vzniklo. Dále by soud měl přihlédnout k tomu, jak se dotyčný staví k případnému léčení či k náhradě škody, kterou způsobil. Špatná by tedy byla premisa, že osoba závislá na psychotropních a omamných látkách si za takovou závislost „může sama“ a je potřeba náklady řízení o omezení její svéprávnosti vyžadovat na ní.

Veškeré vlastní náklady si účastníci samozřejmě platí sami. Bude se jednat o veškeré náklady na zastoupení, a to včetně nákladů na zvoleného zástupce (v případě, že by byl zmocněnec zvolen soudem, tak tyto výdaje neplatí).²⁰⁸

²⁰⁸ CHARVÁT, Pavel., JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2.2016. Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-, s. 144 -145. ISBN 978-80-7552-254-2.

4. Závěr

Cílem mojí diplomové práce byla analýza institutu svéprávnosti, a to jak z pohledu hmotněprávního v právní kapitole, kde byla nová hmotněprávní úprava konfrontována s hmotněprávní úpravou předchozí, tak z pohledu procesněprávního v kapitole druhé.

Na první pohled je patrné, že současná podoba úpravy svéprávnosti je koncepčně zcela odlišná od úpravy předchozí. Toto vyplývá zejména z toho, v jaké době byla předchozí právní úprava přijímána. Pozitivně hodnotím zejména to, že se úpravě svéprávnosti v hmotném právu dostalo o mnoho více prostoru než v předchozí úpravě, kdy se jí zabýval pouze jeden paragraf, což jednoznačně dokazuje, jakou významnost jí současný zákonodárce připisuje.

Zcela neodmyslitelnou inspirací současné právní úpravy, na rozdíl od úpravy předchozí, je vliv zejména mezinárodních právních dokumentů. Zde je možno jmenovat na prvním místě Mezinárodní úmluvu o právech osob se zdravotním postižením.

Největším rozdílem je zcela jistě fakt, že v současné době nelze na svéprávnosti omezit zcela. Toto lze pozitivně hodnotit v tom smyslu, že za účinnosti předchozí právní úpravy docházelo k situacím, kdy byl člověk zcela omezen, a tudíž nemohl činit samostatně jakékoliv právní jednání. Denně tedy docházelo k absurdním situacím, kdy si dotyčný šel samostatně koupit základní potraviny, což byl úkon, který zcela běžně zvládal, ale jeho jednání bylo ze zákona neplatné.

Dalším nesporným pozitivem současné právní úpravy je i fakt, že zatímco předchozí právní úprava byla *de facto* koncipována jako ochrana společnosti před člověkem na způsobilosti k právním úkonům omezeným, tak filozofie současné právní úpravy je naštěstí naprosto opačná. Omezit člověka na svéprávnosti je nyní možné pouze v případě, že je to v jeho zájmu a nikoliv v zájmu nikoho jiného. O tom svědčí i povinnost soudu pravidelně přezkoumávat takováto rozhodnutí, a pokud pominou podmínky pro omezení svéprávnosti dotyčnému svéprávnost navrátit. Ovšem jsou i případy (a není jich málo), kdy zdravotní stav posuzovaného ze své podstaty vylučuje jakékoliv zlepšení jeho zdravotního stavu v budoucnu. V tomto případě by bylo na místě možná zakotvit, že pokud znalec ve svém znaleckém posudku stanoví, že současný stav pacienta je ireversibilní,

nebyla by zakotvena povinnost soudu takové rozhodnutí přezkoumat z úřední povinnosti. Byla by zde samozřejmě zachována možnost přezkumu takového rozhodnutí ze strany opatrovníka či samotného posuzovaného.

Dalším důkazem toho, že smyslem současné právní úpravy je ochrana člověka, je i zcela nová soustava právních institutů, které v zákoně bezprostředně předchází úpravě omezení svéprávnosti. Jedná se o soubor opatření, které mají soudy při svém rozhodování vždy upřednostnit při posuzování návrhu na omezení svéprávnosti.

Lze tedy uzavřít, že současná právní úprava je zcela jistě výrazným posunem k lepšímu.

Resumé

The main aim of this diploma thesis was to analyze the legal capability from both points of view. From the point of the substantive law in the first chapter, where the contemporary legislation was confronted with the previous one, and from the procedural point of view in the second chapter.

At the first glance, it is clear that the current acquis of the legal capability is conceptually completely different from the previous one. This is mainly due to the period of time at which the previous legislation was adopted. In particular, I appreciate that the current regulation of the legal capability in substantive law has gained much more space than in the previous one, where only one paragraph has dealt with it, which clearly demonstrates the significance of the current legislature.

Contrary to the previous legislation, the influence of international legal documents is an absolutely indispensable inspiration of the current legal regulation, especially the International Convention on the Rights of Persons with Disabilities.

The biggest difference is certainly the fact that it is not possible to limit the legal capability completely. The meaning of this sentence is that under the previous legislation, there were situations where a person was completely limited and therefore could not do any legal actions on his own. So every day there was an absurd situation where the individual went to the grocery store, which was an act he normally did, but his actions were legally invalid.

Another indisputable positive feature of the current legislation is that while the previous legislation was de facto conceived as protecting the society from a person which was being limited on his or her legal capability, the philosophy of the current legislation is fortunately the exact opposite. It is now only possible to limit someone's legal capability if it is in his or her interest and not in favour of someone else. This is evidenced by the duty of the court to review such decisions on the regular basis. If the person is being found mentally healthy by the court he or she are going to regain their rights. However, there are also cases (and there is quite a big amount of them) when the state of health excludes any improvement in a future, it might be appropriate to establish that if an expert states in his expert opinion that the patient's current conditions are irreversible, the court's obligation

to examine such decision on its own initiative would not be established. Of course, the possibility of reviewing such a decision by the carer or the judge himself would be retained.

Another proof that the purpose of the current legislation is the protection of a man is also a completely new system of legal institutes, which in the law immediately precedes the regulation of limitation of the legal capacity. It is a set of measures that the courts should always give priority to when deciding on a proposal to limit someone's legal capacity.

It can therefore be concluded that the current legislation is certainly a significant shift to the better times.

Použité zdroje

LITERATURA:

- BEZOUŠKA, Petr. *Soudní judikatura ve světle nového občanského zákoníku: komentovaný rejstřík judikatury a její použití po rekodifikaci*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-090-6.
- BĚLINA, Miroslav. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-290-8.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ A KOL. *Občanské právo hmotné I - Díl první: Obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- HORA, Václav, HORÁK, Ondřej, ed. *Soustava exekučního práva: Soudní řízení nesporné*. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-237-5.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHÁLOVÁ. *Občanský zákoník: komentář*. II. Rodinné právo (§ 655-975). Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.
- JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. Kniha III. Zvláštní řízení soudní. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 978-80-7552-254-2.
- KYNCL, Jaromír a GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. I. obecná část (§ 1-654). Praha: C. H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MACKOVÁ, Alena. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.
- SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2015. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-370-8.

- WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.
- WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ a Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-829-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. 2., aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. Právní učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-571-5.

LITERATURA DOSTUPNÁ ONLINE:

- LAVICKÝ, Petr aj. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2019-3-6]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- WACH, Adolf. *Handbuch des deutschen Civilprozessrechts* [online]. Band I. Leipzig: Duncker & Humblot, 1885, 690 s. [cit. 2019-03-15]. Dostupné z:

ČLÁNKY:

- GÜRLICH, Richard. Úvodní ustanovení – podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat. *Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.* 2013, č. 40, s. 1
- GÜRLICH, Richard. Úvodní ustanovení – omezení svéprávnosti. *Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co.* 2013, č. 41, s. 1)
- HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. *Praktické otázky omezování svéprávnosti*. *Soudní rozhledy*. 2015, č. 4, s. 122-126)
- CHALUPSKÁ, Lenka. *K zaměstnávání nezletilých osob podle nového občanského zákoníku*. [online]. Cit. Dne 19. 2. 19. dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/k-zamestnavani-nezletilych-osob-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku>.
- KITTEL, David. *Předběžné prohlášení pro případ ztráty schopnosti člověka právně jednat*. *Ad Notam*. 2018, č. 1, s. 12-19
- MUSILOVÁ, Šárka. *Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku*. *Ad Notam*. 2013, č. 5, s. 3-6
- PILÍK, Václav. *Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*. 2014, č. 10, s. 349 – 353

- TOMŠOVÁ, Ema. Úvaha nad schopností zletilého právně jednat. Právní rozhledy. 2016, č. 17, s. 595-599.
- ŠVARC, Jiří. *Svéprávnost a její omezení. Neplatnost právního jednání.* Psychiatrie pro praxi. 2014, 15(2), s. 87-90. ISSN 1803-5272.
- VOJTEK, Petr. *Výběr rozhodnutí z oblasti civilněprávní.* Soudní rozhledy. 2015, č. 5, s. 185-190.

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY:

- Zákon č. 89/2012 Sb.
- Zákon č. 292/2013 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb.
- Quebecký občanský zákoník.

JUDIKATURA:

- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 485/98. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=31733&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Nález Ústavního soudu sp. zn. PL. ÚS 43/10. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=69944&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV ÚS 3102/08. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=66800&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 194/11. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-194-11>
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2630/07. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=57542&pos=1&cnt=1&typ=result>
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. NS 30 CDO 677/2010. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/FF70F1CF1B589CE2C1257A4E006AB922?openDocument&Highlight=0
- Rozsudek nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1686/2011. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/429C0B10BAB9E528C1257A4E0065F888?openDocument&Highlight=0,

- Rozsudek nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4467/2014. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CC5E0B4511B6C3E5C1257DCE000639D3?openDocument&Highlight=0,
- Stanovisko Nejvyššího Soudu sp. zn. NS Cpjn 23/2016. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1C9E8AD9ABF63AD0C12580C9001FC91E?openDocument&Highlight=0,
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 Cmo 411/2012-83.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 Cmo 411/2012-83.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. 24 Co 193/2014.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 9. 2014 sp. zn. 26 Co 197/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. NS ČSSR 5 Cz 67/63
- Rozsudek NS R 30/1988.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 8 Co 2017/2014.

